

Komparativna analiza poduzetničkih okvira u Republici Hrvatskoj i odabranim zemljama Europske unije

Šantalab, Marko

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:988123>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported / Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij

Poslovna ekonomija – smjer Analiza i poslovno planiranje

**Komparativna analiza poduzetničkih okvira u Republici
Hrvatskoj i odabranim zemljama Europske unije**

Diplomski rad

Marko Šantalab

Zagreb, lipanj 2024.

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij

Poslovna ekonomija – smjer Analiza i poslovno planiranje

**Komparativna analiza poduzetničkih okvira u Republici
Hrvatskoj i odabranim zemljama Europske unije**

**Comparative analysis of entrepreneurial frameworks in Republic
of Croatia and selected countries of the European union**

Diplomski rad

Marko Šantalab, 0067570634

Mentor: prof. dr. sc. Marko Kolaković

Zagreb, lipanj 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad / seminarski rad / prijava teme diplomskog rada isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada / prijave teme nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog izvora te da nijedan dio rada / prijave teme ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada / prijave teme nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(vlastoručni potpis studenta)

(mjesto i datum)

Sažetak

Poduzetništvo je proces stvaranja, razvijanja i upravljanja poslovnim inicijativama ili poduzećima s ciljem ostvarivanja profita. To uključuje prepoznavanje prilika na tržištu, organiziranje resursa kao što su kapital, radna snaga i tehnologija te preuzimanje rizika kako bi se ostvarila uspješna poslovna aktivnost ili inicijativa. U današnjoj ekonomiji, prepoznato je kao jedan od glavnih pokretača gospodarstva, a sve se više uočava važnost malih i srednjih poduzetnika. Bavljenje poduzetništvom donosi brojne osobne benefite voditelju projekta kao i široj zajednici čiji je on član, ali uz to postoje veliki rizici i prepreke koje se nađu na putu prema uspjehu. Rad će obraditi utjecaj raznih elemenata na uspjeh poduzetništva, od edukacije u obaveznom obrazovnom sustavu i izvan njega, preko urođenih osobina koje utječu na uspješnost, a u centar će se staviti utjecaj države na poslovanje malih i srednjih poduzetnika. Rad obrađuje edukativne i financijske potpore kojima države podupiru svoje poduzetnike, a provedena je komparativna analiza uspješnosti tih potpora u tri europske države, Slovačkoj, Njemačkoj i Hrvatskoj.

Ključne riječi:

Poduzetništvo, državne potpore, Hrvatska, Slovačka, Njemačka

Summary

Entrepreneurship is the process of creating, developing, and managing business initiatives or enterprises with the aim of generating profit. It involves identifying market opportunities, organizing resources such as capital, labor, and technology, and taking risks to achieve successful business activities or initiatives. In today's economy, it is recognized as a key driver of economic growth, and the importance of small and medium-sized entrepreneurs is increasingly acknowledged. Engaging in entrepreneurship brings numerous personal benefits to the project leader as well as to the broader community of which they are a part, but there are also significant risks and obstacles encountered on the path to success. This paper will explore the impact of various factors on the success of entrepreneurship, from education in the mandatory education system and beyond, to inherent traits that influence success, with a focus on the government's impact on the operations of small and medium-sized enterprises. The paper discusses educational and financial support provided by governments to support their entrepreneurs and conducts a comparative analysis of the effectiveness of these supports in three European countries: Slovakia, Germany, and Croatia.

Key words:

Entrepreneurship, government support, Croatia, Slovakia, Germany.

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1. Predmet i cilj rada	1
1.2. Izvori podataka	1
1.3. Struktura rada	1
2. Opće odrednice poduzetnika i poduzetništva	2
2.1. Pojam i važnost poduzetništva	2
2.2. Ključne karakteristike poduzetnika	4
2.3. Oblici poduzetništva	5
2.4. Prednosti i nedostaci ulaska u poduzetništvo	6
2.5. Važnost i karakteristike poduzetničkog obrazovanja	8
3. Poduzetništvo u odabranim državama Europske unije	11
3.1. Poduzetništvo u Hrvatskoj	11
3.1.1. Državni programi za poduzetnike	15
3.1.2. Izvori financiranja	16
3.1.3. Uvjeti za dobivanje financijske potpore (kapitala)	24
3.2. Poduzetništvo u Njemačkoj	25
3.2.1. Državni programi za poduzetnike	27
3.2.2. Izvori financiranja	30
3.2.3. Uvjeti za dobivanje financijske potpore (kapitala)	32
3.3. Poduzetništvo u Slovačkoj	33
3.3.1. Državni programi za poduzetnike	34
3.3.2. Izvori financiranja	39
4. Komparativna analiza uloge države u razvoju poduzetničkih sklonosti	43
5. Zaključak	51
Literatura	52
Popis tablica	54
Popis grafikona	55
Popis slika	55

1. Uvod

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet istraživanja u sklopu ovog rada su državne potpore poduzetnicima u trima državama Europske unije. Istražit će se utjecaj dodijeljenih potpora u Hrvatskoj, Slovačkoj i Njemačkoj te donijeti zaključak o tome u kojoj mjeri države svojim djelovanjem mogu poticati razvoj poduzetništva ili ga neadekvatno postavljenim politikama ograničavati. Svrha je objediniti podatke iz raznih izvora te pružiti uvid o povezanosti državnih instrumenata potpore i uspješnosti poslovnih pothvata poduzetnika koji su korisnici tih potpora kako bi rezultati mogli poslužiti u budućim formiranjima takvih politika.

1.2. Izvori podataka

U radu su korištene različite baze podataka na razini Republike Hrvatska i Europske Unije. Podaci za Hrvatsku izvađeni su iz službenih izvještaja ministarstva financija Republike Hrvatske, a za druge dvije zemlje glavni izvor je bio Eurostat uz nekolicinu internih stranica njihovih ministarstava. Korišteni izvori uključuju istraživačke članke, knjige, priručnike i relevantne internetske stranice.

Podaci su sumirani i podvrgnuti znanstvenoj metodi komparativne analize kojom se htjelo usporediti skupljene podatke kako bi se izvukao zaključak do kojeg se došlo i metodom indukcije, odnosno izvođenjem zaključaka iz specifičnih informacija.

1.3. Struktura rada

Rad se sastoji od 5 poglavlja. U uvodnom je opisan predmet istraživanja, objašnjena svrha i cilj rada te su navedeni izvori podataka. U drugom su poglavlju definirani i obrađeni ključni pojmovi kako bi se dala teoretska osnova za razumijevanje centralnog dijela rada, a na kraju poglavlja navedeno je istraživanje o važnosti obrazovanja za uspjeh poduzetništva. Treće poglavlje podijeljeno je na manje cjeline od kojih svaka obrađuje državnu praksu vezanu za potpore poduzetnicima u jednoj od triju obrađenih država, Hrvatskoj, Slovačkoj i Njemačkoj. Četvrto poglavlje predstavlja centralni dio rada gdje se znanstvenom metodom komparativne analize uspoređuju skupljeni podaci, a konačan zaključak iznesen je u petom, posljednjem poglavlju.

2. Opće odrednice poduzetnika i poduzetništva

2.1. Pojam i važnost poduzetništva

Poduzetništvo u svojoj osnovi riječ „poduzimanje“ odnosno sposobnost pokretanja, vođenja i razvijanja. Prema Tkalecu, to je proces stvaranja vrijednosti kroz inovacije, prepoznavanje prilika na tržištu te učinkovito upravljanje resursima i rizicima kako bi se ostvarili željeni ciljevi. To je i splet poslovnih aktivnosti u sklopu kojih poduzetnik ima ideju koju smatra dobrom poslovnom prilikom, nabavlja sredstva, ulaže vlastiti ili tuđi kapital, zapošljava ljude, s ciljem ostvarenja profita“ Tkalec, Z. (2011.), Definicija i karakteristike poduzetništva kao ključne kompetencije cjeloživotnog učenja, Zagreb, Visoka škola za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje „Nikola Šubić Zrinski“. Tkalčeva perspektiva naglašava sveobuhvatnu prirodu poduzetništva, pokrivajući ključne aspekte potrebne za uspješno poslovanje, u njegovu konceptu poduzetnici nisu samo izvršitelji poslovnih aktivnosti, već i inovatori, vizionari i pokretači ekonomske promjene. Njihova uloga u stvaranju vrijednosti, prepoznavanju tržišnih prilika i upravljanju rizicima od ključne su važnosti. Ovo se ogleda u širokom spektru djelovanja, uključujući osnivanje tvrtki, kreiranje novih proizvoda i usluga, zapošljavanje, te doprinos društvenom i tehnološkom napretku.

Današnje prepoznavanje poduzetništva kao ključnog generatora ekonomske ekspanzije naglašava njegovu vitalnu ulogu u poticanju općeg gospodarskog rasta na globalnoj razini. Poduzetnici, vođeni inovacijama i poslovnim poduhvatima, aktivno sudjeluju u oblikovanju ekonomske sfere, potičući razvoj različitih industrija i šireg gospodarstva. Njihova sposobnost stvaranja novih radnih mjesta, poticanja tržišne konkurencije i uvođenja inovativnih proizvoda pridonosi dinamičnosti i raznolikosti ekonomskog okruženja. Kroz poduzetništvo, otvaraju se mnogobrojne mogućnosti za tehnološki napredak, poticanje kontinuiranih inovacija i stvaranje održivog razvoja. Poduzetnici ne samo da identificiraju i iskorištavaju poslovne prilike, već i doprinose stvaranju vrijednosti kroz razvoj novih tehnologija, poslovnih modela i rješenja koja odgovaraju na suvremene izazove. U tom kontekstu, poduzetnički duh postaje ključni pokretač ekonomske ekspanzije, utemeljen na stalnim inovacijama, rastu i stvaranju trajne vrijednosti unutar suvremenog gospodarstva. Osim toga, poduzetnici igraju ključnu ulogu u unapređenju društva kroz stvaranje novih radnih mjesta koja omogućuju zapošljavanje i poboljšanje životnog standarda mnogih ljudi. Njihova aktivnost potiče konkurentnost na tržištu, što dovodi do boljih proizvoda i usluga za potrošače. Poduzetništvo također ima značajnu ulogu u promicanju regionalnog razvoja, jer mnogi poduzetnici odlučuju ulagati u manje razvijena

područja, donoseći sa sobom inovacije i ekonomski rast. Poduzetnici su često i pioniri u područjima održivog razvoja i društvene odgovornosti, integrirajući ekološke i socijalne ciljeve u svoje poslovne strategije. Oni prepoznaju važnost očuvanja okoliša i doprinosa zajednici, što dodatno jača njihov pozitivan utjecaj na društvo i ekonomiju. Kroz poduzetničke aktivnosti, stvaraju se održive prakse koje ne samo da pridonose poslovnom uspjehu, već i dugoročnom zdravlju planeta i dobrobiti društva. U suvremenom gospodarstvu, poduzetnički duh postaje motor inovacija i razvoja, omogućujući neprestano prilagođavanje i napredovanje u skladu s promjenama u tržišnim uvjetima. Poduzetnici, sa svojom spremnošću na rizik i sposobnošću da prepoznaju prilike tamo gdje drugi vide prepreke, neprestano oblikuju budućnost ekonomije. Njihov doprinos je ključan za osiguranje održivog gospodarskog rasta, što u konačnici vodi ka Postoje značajne razlike u stupnjevima razvijenosti poduzetništva među državama. U nekim zemljama postoji snažna poduzetnička kultura koja potiče osnivanje brojnih tvrtki u različitim sektorima, potičući inovacije i dinamičan gospodarski rast. Ova poduzetnička atmosfera pridonosi stvaranju radnih mjesta, tehnološkom napretku i povećava konkurenciju, što dovodi do šireg društvenog i ekonomskog prosperiteta. Zemlje s razvijenom poduzetničkom kulturom često imaju i povoljnije zakonske okvire, poticajne mjere i financijsku podršku koja olakšava pokretanje i rast poduzeća. S druge strane, u drugim zemljama, takvi su slučajevi rijetkost. Razlozi za to mogu biti različiti, uključujući nepovoljne zakonske i birokratske prepreke, nedostatak financijske podrške, slabije razvijenu infrastrukturu te manjak obrazovnih i stručnih programa usmjerenih na poduzetništvo. U tim sredinama, poduzetnici se suočavaju s brojnim izazovima koji otežavaju osnivanje i rast poduzeća, što rezultira sporijim gospodarskim razvojem i manjom konkurentnošću na globalnom tržištu. Ove razlike u stupnjevima razvijenosti poduzetništva među državama imaju značajan utjecaj na njihov ekonomski uspjeh i sposobnost prilagodbe globalnim trendovima. Države koje prepoznaju važnost poticanja poduzetništva i stvaraju povoljno okruženje za poduzetnike često ostvaruju brži i održiviji gospodarski rast, dok one koje ne uspijevaju u tome zaostaju u globalnom gospodarskom razvoju. Stoga je ključno da države prepoznaju i aktivno rade na unapređenju uvjeta za razvoj poduzetništva kako bi osigurale dugoročni ekonomski prosperitet. Unatoč varijacijama u poduzetničkim aktivnostima među državama, njihova ključna uloga u oblikovanju ekonomske atmosfere je neupitna. Kroz svoje različite manifestacije, poduzetništvo ima moć transformirati društva, potičući inovacije, rast i konkurenciju, a time i ostvarujući održivi ekonomski razvoj. S gledišta makroekonomije, poduzetništvo ima značajan utjecaj na gospodarstvo kroz stvaranje novih radnih mjesta, poduzetničke aktivnosti pozitivno doprinose stopi zaposlenosti, potičući socioekonomsku stabilnost. Tehnološki napredak, drugi ključni element, ostvaruje se kroz

inovacije koje proizlaze iz poduzetničkih poduhvata, čime se podupire tehnološki razvoj nacije. Liberalizacija zatvorenih sektora, također potaknuta poduzetništvom, otvara vrata tržišnoj konkurenciji i potiče efikasnost. Iz mikroekonomske perspektive, poduzetnička inicijativa znači osnivanje novih kompanija, kreiranje novih proizvoda ili usluga te otkrivanje praznina na tržištu. Poduzetništvo kao način usvajanja i širenja znanja, ideja i inovacija može imati značajnu funkciju u postizanju ekonomskog rasta kako u zemljama u razvoju tako i u već razvijenim nacijama. (Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 2010).

2.2. Ključne karakteristike poduzetnika

Poduzetništvo je iznimno zahtjevno i iziskuje poseban skup vještina koje se dijelom mogu steći treningom, a dijelom su urođene. Prema Tkalecu, uspješni poduzetnici posjeduju niz ključnih vještina i osobina koje uključuju inovativnost, spremnost na preuzimanje rizika, odlučnost i upornost. Inovativnost, kao temeljna vještina, označava sposobnost generiranja novih ideja, proizvoda ili usluga koje pridonose konkurentskoj prednosti. Sposobnost prepoznavanja prilika i stvaranja inovativnih rješenja ključna je za dugoročni uspjeh poduzetnika. Uz inovativnost, spremnost na preuzimanje rizika odražava hrabrost poduzetnika da se suoče s neizvjesnošću i prepoznaju prilike koje drugi možda ne vide. Ova hrabrost je često ono što izdvaja uspješne poduzetnike od onih manje uspješnih. Odlučnost i upornost također su neizostavne karakteristike koje podržavaju dugoročni angažman i suočavanje s izazovima. Ove osobine igraju ključnu ulogu u izgradnji uspješnog poslovnog puta, jer poduzetnici često nailaze na brojne prepreke koje trebaju prevladati. Još jedna izuzetno bitna vještina je sposobnost prilagodbe, koja je ključna za dugoročni opstanak u dinamičnom poslovnom okruženju na današnjem tržištu. Poduzetnici moraju biti sposobni brzo reagirati na promjene u okruženju, tržištu i tehnologiji kako bi ostali konkurentni. Sposobnost upravljanja resursima kao što su ljudi, financije i vrijeme također je presudna za vođenje poslovnih projekata. Ljudi su esencijalni resurs, te sposobnost poduzetnika da motiviraju, razvijaju i upravljaju timovima presudna je za postizanje ciljeva. Financijska vještina i efikasno upravljanje financijskim resursima igraju ključnu ulogu u održavanju stabilnosti i rasta tvrtke. Poduzetnici moraju znati kako optimalno rasporediti financijska sredstva, investirati u rast te osigurati likvidnost poslovanja. Upravljanje vremenom, kao ograničenim resursom, odnosi se na sposobnost prioritizacije i organizacije zadataka kako bi se maksimizirala produktivnost. Uspješni poduzetnici često koriste razne alate i tehnike upravljanja vremenom kako bi osigurali da se ključni zadaci obavljaju učinkovito i pravovremeno. Osim toga, komunikacijske vještine su neophodne za uspješno vođenje poslovanja. Poduzetnici moraju biti vješti u pregovaranju,

prezentiranju ideja i vođenju timova. Dobre komunikacijske vještine omogućuju im da grade snažne odnose s klijentima, partnerima i zaposlenicima, što je ključno za dugoročni uspjeh. Na kraju, etičnost i integritet također su važni za izgradnju povjerenja i ugleda u poslovnom svijetu, što dugoročno može značajno doprinijeti stabilnosti i rastu poduzeća. Konačno, poduzetnički duh odnosno sklonost da se prepoznaju prilike tamo gdje drugi ne vide i da se djeluje kako bi se te prilike iskoristile kao i samopouzdanje, vjera u vlastite sposobnosti i ideje ključni su za donošenje hrabrih odluka i suočavanje s neizvjesnošću.

Svaki poduzetnik ima svoju jedinstvenu kombinaciju ovih karakteristika, ali prisutnost ovih osobina, odnosno sposobnost da se integriraju može pridonijeti uspješnom vođenju poslovnog poduhvata. U konačnici, poduzetništvo predstavlja neiscrpnu dinamiku gdje su navedene osobine ključne za postizanje dugoročnog uspjeha. Kroz stalno učenje, prilagođavanje i integraciju ovih vještina, poduzetnici mogu ostvariti svoj potencijal, oblikujući ne samo vlastiti put već i doprinoseći širem gospodarskom razvoju.

2.3. Oblici poduzetništva

Dračić (2011.) u svojoj knjizi Poslovanje poduzeća i poduzetničko okruženje (2012.) dijeli poduzetništvo prema veličini i prema vrijednostima za koje se poslovni subjekti zalažu. Prema prvoj podjeli, poduzetništvo se razlaže na malo, srednje i veliko, a pripadnost određenoj kategoriji određuju broj zaposlenih, godišnji promet i vrijednost bilance što je detaljnije objašnjeno u poglavlju 3.1.1.

Ovisno o svrsi poslovanja, dijeli se na tradicionalno, korporativno i socijalno. Svaka od ovih kategorija reflektira različite aspekte poslovnog svijeta te se bavi specifičnim ciljevima i vrijednostima. Tradicionalno poduzetništvo odnosi se na osnivanje i vođenje poslovanja kako bi se ostvarila financijska dobit. Glavni cilj ovog pristupa je stvaranje profita kroz prodaju proizvoda ili usluga, a fokusira se na rast i profitabilnost tvrtke. Ovaj pristup često je povezan s konceptom slobodnog tržišta, gdje je konkurencija ključna za poticanje inovacija i poboljšanje poslovnih performansi. Korporativno poduzetništvo, također poznato kao „intrapreneurship“, odnosi se na poticanje inovativnih i poduzetničkih aktivnosti unutar većih organizacija. Zaposlenici se potiču da razvijaju nove ideje, projekte i poslovne inicijative unutar okvira postojeće korporacije. Cilj je stvaranje novih poslovnih mogućnosti, unaprjeđenje postojećih operacija te promicanje inovacija unutar organizacije. Ovaj oblik poduzetništva pridonosi boljoj prilagodljivosti većih korporacija u brzo mijenjajućem poslovnom okruženju. Socijalno poduzetništvo naglašava nužnost rješavanja društvenih problema i postizanja pozitivnih

utjecaja na društvo i okoliš. Osnovna svrha socijalnog poduzetništva nije isključivo ostvarivanje profita; prihodi se često reinvestiraju u ostvarivanje novih socijalnih ciljeva. Ovaj pristup poduzetništvu odgovara na sve izraženije zahtjeve za društveno odgovornim poslovanjem te se bavi pitanjima poput održivosti, inkluzivnosti i doprinosa općem dobru. Iako se u Hrvatskoj od 2015. do 2020. provodila Strategija za razvoj društvenog poduzetništva i dalje je dosta izraženo nerazumijevanje ovog oblika poduzetništva kao poslovnog koncepta i uglavnom se poistovjećuje s naporima organizacija civilnog društva da osiguraju društvenu inkluziju, zapošljivost marginalizirane skupine ljudi i financijsku održivost svojih neprofitnih projekata. (CEPOR, 2020.)

2.4. Prednosti i nedostaci ulaska u poduzetništvo

Poduzetnici su često najimućniji članovi društvenih zajednica, što može izazvati osjećaj nepravde i zavisti među ostalim članovima društva. Ova percepcija može dovesti do mišljenja da su poduzetnici nepravедno visoko nagrađeni za svoje napore u trenutnom tržišnom sustavu. Kao odgovor na to, političari socijalističkih uvjerenja često zagovaraju uvođenje progresivnog oblika oporezivanja u svojim državama. Cilj ovakve porezne politike je osigurati da najbogatiji članovi društva, uključujući poduzetnike, plaćaju najvišu stopu poreza, čime bi se smanjila socioekonomska nejednakost. Politika progresivnog oporezivanja poduzetnika temelji se na ideji da bi se bogatstvo trebalo pravednije raspodijeliti kako bi se smanjile razlike između bogatih i siromašnih. Međutim, važno je prepoznati da poduzetnici često preuzimaju visoke rizike pri osnivanju i vođenju svojih poslovanja. Financijski uspjeh nije uvijek konstantan; mnogi poduzetnici suočavaju se s gubicima i neuspjesima prije nego što postignu uspjeh. Rizik od neuspjeha je uvijek prisutan, a poduzetnici moraju biti spremni suočiti se s tim izazovima. Osim toga, poduzetnici često ulažu značajne resurse u razvoj novih proizvoda i inovacija te stvaranje novih radnih mjesta. Njihova ulaganja i inovacije igraju ključnu ulogu u poticanju gospodarskog rasta i ekonomske ekspanzije. Poduzetnici pridonose stvaranju dinamičnog i konkurentnog tržišnog okruženja koje može dovesti do općeg društvenog i ekonomskog prosperiteta. Njihova uloga u ekonomiji kao generatora radnih mjesta i ekonomske ekspanzije iznimno je bitna. Njihova sposobnost da prepoznaju prilike, razvijaju inovativna rješenja i stvaraju vrijednost ne samo za sebe, već i za društvo u cjelini, čini ih ključnim igračima u ekonomskom razvoju. Stoga, iako su poduzetnici često percipirani kao najimućniji članovi društva, njihov doprinos gospodarstvu i društvu kroz stvaranje novih prilika, inovacija i radnih mjesta ne smije se zanemariti.

Ulazak u poduzetništvo predstavlja značajan korak koji zahtijeva temeljito razmatranje, budući da nosi svoje pozitivne i negativne aspekte. Prema Škrtiću i Mikiću (2011), razumijevanje tih faktora ključno je za potencijalne poduzetnike. Poduzetništvo spada u lukrativna zanimanja, a potencijal velikog profita glavna je i najočitija njegova prednost. Mogućnost ostvarivanja visokih prihoda privlači mnoge ljude u ovaj sektor. Prate ga i druge prednosti kao što su autonomija u odlučivanju, fleksibilno radno vrijeme i osobni rast koji se ostvaruje kroz poslovne uspjehe. Autonomija omogućava poduzetnicima da samostalno donose ključne odluke o poslovanju, dok fleksibilno radno vrijeme pruža priliku za bolje usklađivanje poslovnog i privatnog života. Osim toga, poduzetništvo omogućava stalni osobni rast i razvoj kroz suočavanje s različitim poslovnim izazovima i postizanje uspjeha. Međutim, treba imati na umu i izazove koji proizlaze iz poduzetništva. Financijski rizik, nesigurni i neredoviti prihodi na početku te potreba za cjelodnevnim angažmanom često su glavni razlozi opreza mnogih koji razmišljaju o ulasku u poduzetništvo. Velika odgovornost za upravljanje radnicima, kao i izloženost stalnom stresu, značajno utječu na kvalitetu privatnog života i općenito zdravlje poduzetnika. Upravljanje ljudskim resursima nosi sa sobom niz izazova, uključujući motiviranje zaposlenika, rješavanje konflikata, osiguravanje pravednosti i stvaranje pozitivnog radnog okruženja. Ove odgovornosti ne samo da utječu na radni proces već i na ukupni dojam o poduzetništvu kao poslovnom modelu. Ekonomski rizik povezan s poslovanjem može predstavljati ozbiljan izazov, osobito na početku kada su financijski tokovi nesigurni. Nesigurni prihodi često rezultiraju financijskim pritiscima, a poduzetnici često moraju uložiti vlastiti kapital ili tražiti financijsku podršku kako bi pokrenuli i održavali svoje poslovanje. Ova faza može biti ključna i zahtijeva strateško upravljanje resursima kako bi se prebrodili izazovi na početku. U početnim fazama poslovanja, poduzetnici se često suočavaju s nedostatkom likvidnosti, što može otežati održavanje poslovanja. Stoga je važno imati jasno definiran poslovni plan i strategiju za upravljanje financijama. Osim financijskih izazova, poduzetnici se suočavaju s izazovima vezanim uz tržišnu konkurenciju i promjene u potražnji. Stalna prilagodba tržišnim uvjetima i inoviranje proizvoda i usluga ključni su za održavanje konkurentne prednosti. Također, poduzetnici moraju biti spremni na kontinuirano učenje i prilagodbu novim tehnologijama i poslovnim trendovima. Sve ove aktivnosti zahtijevaju visoku razinu angažmana i predanosti, što može značajno utjecati na privatni život poduzetnika i njihovo ukupno zdravlje. Na kraju, uspjeh u poduzetništvu ne ovisi samo o vještinama i sposobnostima pojedinca, već i o vanjskim faktorima kao što su ekonomske prilike, podrška institucija i pristup financijskim resursima. Stoga, prije ulaska u poduzetništvo, važno je temeljito razmotriti sve aspekte i biti spreman na izazove koje nosi ova dinamična i zahtjevna

poslovna aktivnost. Poduzetništvo može donijeti velike nagrade, ali također zahtijeva visoku razinu odgovornosti, prilagodljivosti i strateškog razmišljanja.

Važno je istaknuti da su pozitivni i negativni aspekti poduzetništva međusobno povezani i nerijetko ovise o specifičnostima industrije, tržištu i vještinama samog poduzetnika. Razumijevanje ovih dinamika ključno je za uspješan početak i održavanje poslovanja. Poduzetništvo pruža prilike za osobni i profesionalni rast, ali istovremeno nosi izazove koji mogu utjecati na različite aspekte života poduzetnika. Stoga, razmatranje svih tih faktora prije ulaska u poduzetništvo ključno je kako bi potencijalni poduzetnici bili dobro pripremljeni za dinamičan svijet poslovanja. Sposobnost pravilnog upravljanja rizicima jedna je od ključnih vještina koju poduzetnici moraju razviti. Prepoznavanje i upravljanje financijskim, operativnim i tržišnim rizicima omogućava održavanje stabilnosti poslovanja. Osim toga, održavanje ravnoteže između poslovnog i privatnog života važno je za dugoročni uspjeh. Poduzetnici često ulažu mnogo vremena i energije u svoje projekte, što može dovesti do stresa i izgaranja. Stoga je ključno pronaći način za balansiranje poslovnih obaveza s osobnim životom kako bi se očuvalo zdravlje i dobrobit. suočavanje s izazovima također je neizbježan dio poduzetničkog puta. Poduzetnici se moraju nositi s promjenama na tržištu, konkurencijom, financijskim pritiscima i mnogim drugim izazovima. Pravilno planiranje, fleksibilnost i spremnost na prilagodbu ključni su za prevladavanje tih prepreka. Dugoročni uspjeh u poduzetništvu ovisi o sposobnosti poduzetnika da uče iz iskustava, prilagođavaju se novim situacijama i kontinuirano razvijaju svoje vještine.

2.5. Važnost i karakteristike poduzetničkog obrazovanja

U ranijim poglavljima objašnjena je važnost poduzetništva za gospodarstvo i dobrobit zajednice u kojoj se ono odvija. Poduzetništvo stvara nova radna mjesta, razvija lokalnu zajednicu, a potiče i inovacije i konkurentnost na globalnoj razini. Mnoge su države svjesne njegove važnosti i raznim poticajima pokušavaju olakšati ljudima ulazak u ovu granu gospodarstva no kao i svemu ostalom, temelji i cjeloživotno obrazovanje od najranije dobi ključni su za uspješnu implementaciju ove ideje. Obrazovanje poduzetnika igra ključnu ulogu u stvaranju održivog i uspješnog poduzetničkog ekosustava. Prvi korak prema uspješnom poduzetništvu je stjecanje temeljnog znanja o poslovanju, financijama, marketingu, upravljanju i inovacijama. Formalno obrazovanje, poput poslovnih škola ili sveučilišnih programa, pruža teorijski okvir i stručna znanja koja su ključna za razumijevanje poslovnih procesa. Učenje o poslovanju ne samo da pomaže u stvaranju temeljnih vještina, već i pruža priliku za razmjenu iskustava s drugim poduzetnicima u okviru obrazovne zajednice. Važnost obrazovanja poduzetnika posebno je

izražena u razvoju praktičnih vještina potrebnih za upravljanje poslom. Obrazovni programi koji uključuju stvarne studije slučaja, simulacije poslovnih scenarija i praktične radionice omogućavaju poduzetnicima da primijene teorijsko znanje u stvarnom svijetu. Ove prilike za praktično iskustvo omogućuju poduzetnicima da razvijaju analitičke vještine, donose informirane odluke i upravljaju stvarnim izazovima poslovnog okruženja. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja provelo je istraživanje u srednjim strukovnim školama na temu „Zastupljenost poduzetničkih sadržaja u programima srednjih škola“. Istraživanje je provedeno na uzorku od 2.353 učenika, a cilj je bio dobiti percepciju učenika srednjih strukovnih škola o karijeri poduzetnika. Istraživanje je pokazalo da učenici pozitivno gledaju na poduzetničku karijeru no svjesni su da nemaju dovoljno znanja i iskustva te su označili kao rješenje za taj problem uvođenje praktične nastave (Tafra i Elezović, 2012.). Ovo istraživanje je pokazalo da učenici vide velike koristi od ulaska u svijet poduzetništva, ali isto tako vide i važnost stjecanja znanja i iskustva prije pokretanja poduzetničke aktivnosti, za koje kažu da im nedostaje. Zato je važno u što ranijoj dobi naučiti djecu poduzetničke vještine.

Istraživanje utjecaja poduzetničkog obrazovanja u srednjoj školi na dugoročne poduzetničke rezultate (Elert i sur., 2015.) pokazalo je pozitivnu korelaciju između poduzetničkog obrazovanja i uspješnosti poduzetničkih pokreta. Procijenjen je utjecaj sudjelovanja u programu poduzetničkog obrazovanja na vjerojatnost pokretanja tvrtke. Tablica 1 uspoređuje vjerojatnost da će bivši polaznici programa i kontrolna skupina započeti novu tvrtku između 2005. i 2007. godine u postocima. Prosječni učinci između ove dvije skupine znače da bivši polaznici programa imaju 30% ($1.48/1.13 = 1.30$) veću vjerojatnost za pokretanje tvrtke u usporedbi s kontrolnom skupinom.

Tablica 1: Utjecaj sudjelovanja u programu poduzetničkog obrazovanja na vjerojatnost pokretanja tvrtke

	Vjerojatnost pokretanja firme (%)
Sudionici programa	48
Kontrolna skupina	13
Omjer (polaznici/kontrolna skupina)	1,30

Izvor: Elert i sur., 2015.

Uz vjerojatnost pokretanja tvrtke, procijenjena je i stopa preživljavanja započetog poslovnog pothvata. Tablica 2 pokazuje da je stopa preživljavanja za bivše polaznike programa neznatno viša nego za nealumnije. Malu razliku, autori objašnjavaju činjenicom da iako nealumniji nisu prošli obrazovni program, sama činjenica da su se upustili u poduzetnički pothvat pokazuje

njihove prirodne predispozicije pa su sa slični uspjehom održavali pokrenuto poduzeće. Dakle, glavni benefit koje je obrazovanje donijelo je ohrabrivanje većeg broja ljudi na poduzetništvo, a uspjeh održavanja poduzeća pripisuje se već urođenim sposobnostima. Za obje skupine stopa preživljavanja slijedi poznati obrazac, opadajući brzo u prvoj godini, a nakon toga se izravna (Van Praag, 2003).

Tablica 2: Stopa preživljavanja započetog poslovnog pothvata kroz godine (2005-2010), usporedba polaznika JACP obrazovnog programa za poduzetnike i kontrolne skupine

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Polaznici programa	100%	69,1%	56,2%	46,4%	39,7%	34,0%
Kontrolna skupina	100%	66,7%	51,6%	42,2%	36,1%	31,6%

Izvor: Elert i sur., 2015.

Uz formalno obrazovanje, cjeloživotno učenje ima ključnu ulogu u razvoju poduzetničkih vještina. Brze promjene u tehnologiji, tržištu i društvu zahtijevaju kontinuirano usavršavanje kako bi poduzetnici ostali konkurentni. Aktivno sudjelovanje u seminarima, radionicama, online tečajevima i konferencijama pruža prilike za praćenje najnovijih trendova, tehnologija i strategija koje mogu poboljšati učinkovitost poslovanja. Važno je napomenuti da obrazovanje poduzetnika nije ograničeno samo na formalne institucije. Neformalno učenje kroz mentorstvo, razmjenu iskustava s drugim poduzetnicima i istraživanje samostalnih resursa također igraju ključnu ulogu u stvaranju poduzetničke stručnosti. Povezivanje s poduzetničkim zajednicama, umrežavanje s mentorima i dijalog s uspješnim poduzetnicima pruža vrijedne perspektive koje ne može pružiti formalno obrazovanje. Socijalni aspekt obrazovanja poduzetnika također je bitan. Razvoj mekih vještina poput komunikacije, liderstva, timskog rada i pregovaranja ključan je za izgradnju održivih poslovnih odnosa. Interakcija s raznolikim skupinama ljudi u obrazovnom kontekstu pomaže poduzetnicima u razumijevanju različitih perspektiva i jača njihove sposobnosti prilagodbe različitim situacijama. U zaključku, obrazovanje poduzetnika nije samo početna točka već kontinuirani proces koji se odvija tijekom cijele poduzetničke karijere. Kombinacija formalnog obrazovanja, praktičnih iskustava, cjeloživotnog učenja i socijalne interakcije gradi temelje potrebne za uspješno vođenje poslovanja. Stvaranje poticajnog okruženja koje podupire poduzetničko obrazovanje ključno je za razvoj inovativnih i održivih poslovnih inicijativa.

3. Poduzetništvo u odabranim državama Europske unije

3.1. Poduzetništvo u Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj mnoge stvari ne prate prosjek Europske unije i često se nalazi na zadnjim mjestima po mnogim parametrima no poduzetništvo nije jedno od njih. Prema podacima Eurostata (2022.) Hrvatska je s 25,80% odraslog stanovništva uključenog u neki oblik poduzetničke aktivnosti na trećem mjestu država Europske unije prema tom pokazatelju. Drugim riječima, svaki četvrti punoljetni Hrvat bavi se određenom poduzetničkom aktivnošću. Djelomično je za taj iznimno visok postotak uključenosti u poduzetničke aktivnosti zaslužan turizam koji predstavlja najvažniju industrijsku granu u Hrvatskoj. Prihodi od turizma su prije pandemije, 2019. godine, iznosili 21% bruto domaćeg proizvoda (BDP) što je najveći udio u BDP-u u cijeloj Europskoj uniji (Ministarstvo financija RH). U Hrvatskoj je prema podacima Hrvatske obrtničke komore, u 2022. godini bilo 240 000 aktivnih obrtničkih i trgovačkih društava koja su ostvarila 6,40 milijardi dolara dobiti, što predstavlja preko 9% BDP-a. U petogodišnjem razdoblju od 2016. do 2020. godine vidljivo je konstantno povećanje broja aktivnih poduzeća koje u totalu iznosi 21% rasta u tih pet godina. Kao i u velikom broju zemalja svijeta, sektor malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj ima značajno najveći udio u ukupnom broju poduzeća (99,7%). U 2020. godini prema broju aktivnih poduzetnika prednjačio je Grad Zagreb s 33% od ukupnih poduzeća, te županije Splitsko – dalmatinska (11%), Primorsko – goranska i Istarska (8%). Najmanji udio, očekivano su imale Ličko – senjska županija i Požeško – slavonska županija, a njihov udio od ukupnog broja poduzetnika bio je 0,7%. (Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj, 2020., CEPOR).

Singer i sur. (2021.) proveli su istraživanje o razlozima pokretanja poslovnog pothvata među poduzetnicima u Hrvatskoj gdje su ispitanici mogli odabrati više od jednog odgovora. Rezultati pokazuju intrinzično motivirane razloge kao što su promjena u svijetu ili nastavak tradicije, ali u puno su većoj mjeri istaknuti ekstrinzični, financijski razlozi odnosno čak primoranost na taj potez u nedostatku alternative. U tablici 3 prikazani su razlozi pokretanja poslovnog pothvata za TEA poduzetnike. Prema GEM istraživanju, TEA indeks predstavlja broj poduzetnički aktivnih ljudi koji pokreću poduzetnički pothvat i vlasnika poduzeća mlađih od 42 mjeseca u odnosu na 100 ispitanika između 18 i 64 godina starosti.

Tablica 3: Razlozi pokretanja poslovnog pothvata za TEA poduzetnike*; ispitanici su mogli izabrati više odgovora

	Muškarci (%)	Žene (%)
Napraviti promjenu u svijetu	37,4	41,5
Napraviti veliko bogatstvo ili veliki prihod	48,6	44,2
Nastaviti s obiteljskom tradicijom	25,6	33,9
Zaraditi za život, jer nema mogućnosti zaposlenja	67,6	72,5

Izvor: Singer i sur. (2021)

Poslovni pothvati pokrenuti iz nužde predstavljaju jedan od načina izlaska iz nezaposlenosti. Hrvatski zavod za zapošljavanje prepoznaje tu potrebu i kroz potpore za samozapošljavanje pruža financijsku podršku osobama prijavljenim u evidenciju nezaposlenih, ako poslovnim planom dokažu da imaju sposobnosti za poduzetništvo. Visina spomenutih potpora određuje se prema području u kojem osoba ima prebivalište i otvara poslovni subjekt, a u 2020. godini subvencija je iznosila od 75.000 do 100.000 HRK. Sličan sistem rangiranja temeljem geografskog područja provodi i Njemačka čime obje zemlje žele smanjiti centraliziranost države i raširiti gospodarsku aktivnost i u manje razvijene krajeve.

Tablica 4: Korisnici potpora za samozapošljavanje Hrvatskog zavoda za zapošljavanje od 2016. do 2020. godine

Godina	Broj samozaposlenih osoba – novih korisnika potpore za samozapošljavanje HZZ-a	Broj samozaposlenih osoba – koji su završili ugovore s korištenju potpora za samozapošljavanje HZZ-a	Ukupan broj korisnika potpora za samozapošljavanje HZZ-a u godini
2016	2 333	2 739	4 980
2017	3 583	2 273	5 824
2018	6 485	3 690	10 036
2019	8 723	6 540	15 069
	3 778	8 555	12 307

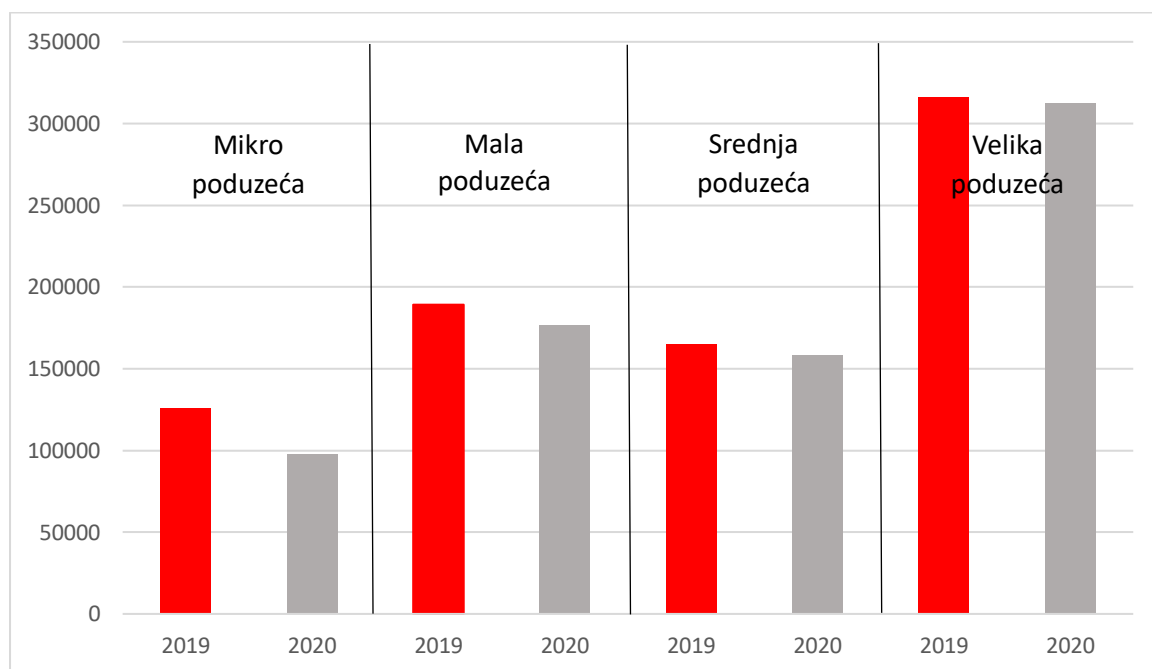
Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2021.

Od ukupnog broja dodijeljenih potpora za samozapošljavanje, 37% je bilo dodijeljeno ženama, a 57,5% recipijentata imalo je srednjoškolsku razinu obrazovanja. Najzastupljenije djelatnosti u kojima su dodijeljene potpore su građevinarstvo s 20,5%, stručne znanstvene i tehničke

djelatnosti s 19%, ostale uslužne djelatnosti s 13% te prerađivačka industrija s 12% (Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2021.)

Na grafikonu 1 vidljiva je raspodjela ukupnih prihoda prema veličini poduzeća u Republici Hrvatskoj, a usporedba je rađena između godine prije globalne pandemije korone – 2019. i pandemijske godine 2020. pa smanjenje prihoda u svim kategorijama možemo pripisati gospodarskim posljedicama pandemije.

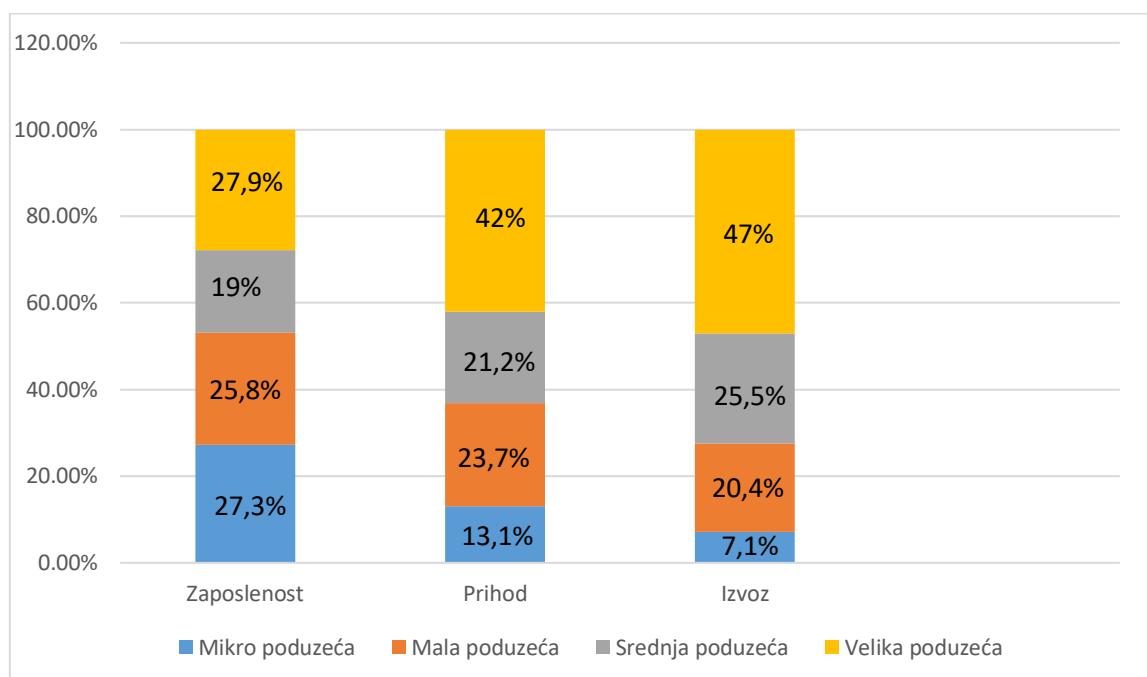
Grafikon 1: Veličina poduzeća i ukupan prihod (milijuni HRK) u 2019. i 2020. godini

Izvor: Fina (2020). Rezultati poduzetnika Hrvatske u 2019. godine razvrstanih po veličini
 Fina (2021). Financijski rezultati poduzetnika u 2020. godini – razvrstani po veličini

Zanimljivo je pogledati i udjele broja zaposlenih prema veličinama poduzeća iz čega se vidi velika društvena korist mikro, malih i srednjih poduzeća jer u njima je 2020. godine, prema podacima Fine bilo zaposleno čak 72,1% ukupno zaposlenog stanovništva Hrvatske, ostvarivali su i čak 58% ukupnog prihoda te 53% izvoza.

Grafikon 2: Ukupna zaposlenost, prihod i izvoz prema veličini poduzeća u 2020. godini

Izvor: FINA (2021.). Financijski rezultati poduzetnika u 2020. godini – razvrstani po veličinama

Prema izvješću CEPOR-a iz 2020. godine, negativni učinci pandemije najmanje su se odrazili na poslovne rezultate mikro i malih poduzeća, što govori o njihovoj agilnosti i fleksibilnosti o kojima ovisi kapacitet brzog prilagođavanja poslovanja novonastalim promjenama, a i Vladinih mjera potpore gospodarstvu koje su ublažile negativne ekonomske učinke koji će biti detaljnije obrađeni u sljedećem poglavlju.

Otvorenost ukupnog stanovništva ka poduzetništvu u Hrvatskoj pokazuje i uključenost žena u poduzetničke aktivnosti po čemu prednjačimo u Europskoj uniji. Udio samozaposlenih žena koje zapošljavaju druge u Hrvatskoj je iznosio 40% u 2020. godini pa smo te godine prema tom pokazatelju zauzeli prvo mjesto na ljestvici, a na njezinom začelju našla se Rumunjska sa samo 7% takvih žena.

Zanimljiv je podatak i da je u istraživanju provedenom od 2016. do 2020. 56% žena u Hrvatskoj izjavilo da ima potrebna znanja i vještine za pokretanje vlastitog poslovnog pothvata, što je znatno više od prosjeka Europske unije, gdje se za poduzetništvo osjeća kompetentno 38% žena. Nedostatak poduzetničke vještine često se navodi kao najvećih prepreka u kreiranju poduzetničkog pothvata, a ovako dobri rezultati odražavaju efikasnost edukativnih programa, državnih i nedržavnih, koji za cilj imaju razvoj upravo ovih sposobnosti.

3.1.1. Državni programi za poduzetnike

Hrvatska je država kroz godine provodila broje projekte kojima je htjela potaknuti građane na ulazak u poduzetništvo i olakšati im početak kao i dugoročan opstanak u sektoru. Projekti su obuhvaćali razne faze od edukacija i savjetovanja za početnike, start up inkubatore i mentorske programe, preko poticaja za (samo)zapošljavanje. Nude se poduzetnički krediti i jamstva, poticaji za istraživanje i razvoj kao i potpore za izvoz. Postoje i mjere koje za cilj imaju smanjenje troškova već postojećih poduzeća kroz provođenje energetski učinkovitih mjera koje pomažu i u očuvanju okoliša. Uz razne državne projekte velika potpora dolazi i iz Europske unije koja također odobrava brojna sredstva.

Većina programa za razvoj poduzetništva usmjereno je ka poticanju razvoja malih i srednjih poduzeća. Razlog tomu je što mala i srednja poduzeća bitno teže realiziraju financiranje projekata od velikih, a istovremeno u Hrvatskoj kao i u cijeloj Europskoj uniji, zapošljavaju većinu ljudi i generiraju najveći dio dodane vrijednosti (Izvešće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj, 2020., CEPOR). Veličina poduzeća izravno utječe na intenzitet i oblik poticaja koji su mu dostupni, a određuje se prema kriterijima koje je utvrdila Europska komisija: broj zaposlenih, godišnji promet koje poduzeće ostvaruje te zbroj bilance.

Tablica 5: Kriteriji za pripadnost poduzeća jednoj od tri kategorije prema veličini

Veličina	Broj zaposlenih	Godišnji promet	Zbroj bilance
Mikro	< 10	< 2 milijuna eura	< 2 milijuna eura
Malo	< 50	< 10 milijuna eura	< 10 milijuna eura
Srednje	< 250	< 50 milijuna eura	< 43 milijuna eura

Izvor: Hrvatska obrtnička komora

Potrebno je zadovoljiti dva od tri kriterija da bi poduzeće bilo klasificirano u jednu od navedenih kategorija.

Trenutno se u našoj državi provodi Nacionalna razvojna strategija RH do 2030. godine kojom je raspisan niz mjera za poticanje poduzetništva, ali analiza državnih mjera u ovom radu će se temeljiti na programima koji su već završeni i čije rezultate možemo promatrati. U posljednjih desetak godina provedeni su brojni programi, a neki od njih nabrojani su ispod:

- Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013.–2020.
- Strateški plan Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta za razdoblje 2020.–2022. godine
- Strategija razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.–2020.
- Akcijski plan za provedbu Strategije razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020.
- Strategija razvoja klastera u Republici Hrvatskoj 2011.-2020.
- Strategija razvoja društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015. do 2020. godine
- Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj 2014.-2020.
- Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine
- Strategija poticanja inovacija Republike Hrvatske 2014.-2020.
- Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014.-2020.
- Akcijski plan za administrativno rasterećenje gospodarstva za 2020. godinu
- EUROPA 2020. - Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast
- Nacionalni program reformi 2020.
- Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.

3.1.2. Izvori financiranja

Kao što je u tekstu već spomenuto najveći izazov pri pokretanju poduzeća, najčešće je izvor financiranja te je većina programa usmjerena ka olakšavanju prikupljanja financijskih sredstava za početak poslovnog pothvata. Hrvatski poduzetnici financiranje traže od raznih institucija: banaka, leasing društava, kreditnih unija, fondova i tako dalje. Država im nudi pomoć kroz svoje institucije kao što su HABOR, HAMAG-BICRO, Vladini programi i programi Ministarstava, a u zadnje vrijeme sve su popularniji moderni izvori financiranja kao „Crowdfunding“ (skupno financiranje), poslovni anđeli i drugi.

HBOR je Hrvatska banka za obnovu i razvitak, odnosno razvojna i izvozna banka te izvožno-kreditna agencija Republike Hrvatske čija je osnovna zadaća poticanje razvitka hrvatskog gospodarstva. Djelatnosti HBOR-a su: financiranje infrastrukture, poticanje izvoza, potpora

razvitku malog i srednjeg poduzetništva, poticanje zaštite okoliša i osiguranje izvoza hrvatskih roba i usluga od netržišnih rizika. Kreditna sredstva HBOR odobrava izravno, putem poslovnih banaka te modelom podjele rizika. Hrvatska banka za obnovu i razvitak djeluje na način da olakšava pristup financijskim sredstvima putem zajmova i jamstava za kredite subjektima koji imaju dobru poslovnu ideju, ali ne ispunjavaju uvjete poslovnih banaka za osiguranje povrata kredita. Prema CEPOR izvještaju, 2020. godine podržali su ukupno 1809 projekata s ukupnim iznosom od blizu 8 milijardi kuna, a najbrojniji korisnici bili su im mala i srednja poduzeća. S 88% projekata podržali su male i srednje poduzetnike no u isto vrijeme, vrijednost tih projekata bila je samo 28,5% ukupnih kreditnih sredstava koja su dodijeljena. Raspodjela sredstava prema vrijednosti i broju subjekata kroz tri godine vidljiva je iz tablice 6.

Tablica 6: Plasman kredita HBOR-a prema sektoru malih i srednjih poduzeća od 2017. do 2020. godine

	2018.	2019.	2020.
Ukupan broj kreditiranih projekata od strane HBOR-a	1970	1848	1328
Ukupan iznos dodijeljenih kredita HBOR-a (HRK)	5,61 mlrd	5,77 mlrd.	5,51 mlrd.
Broj odobrenih kredita HBOR-a za mala i srednja poduzeća	1853	1640	1168
Ukupan iznos odobrenih kredita HBOR-a za mala i srednja poduzeća (HRK)	1,96 mlrd.	1,44 mlrd.	1,57 mlrd.

Izvor: Godišnje financijsko izvješće HBOR-a od 2018. do 2020. godine

Iz tablice 6 je vidljivo da se broj projekata koje financira HBOR smanjivao tijekom godina, ali da se iznos dodijeljenih kredita povećao u 2019. godini, odnosno nije se proporcionalno smanjio u 2020. godini u odnosu na značajno manji broj kreditiranih projekata te godine. Također je vidljivo da je značajni udio odobrenih kredita, gotovo 90%, odobren za mala i srednja poduzeća što samo dodatno potvrđuje tezu da je glavni cilj Hrvatske banke za obnovu i razvitak pomoći malim i srednjim poduzetnicima s izvorom financiranja.

HAMAG BICRO je Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije koja poduzetnicima pruža podršku kroz sve razvojne faze poslovanja – od istraživanja i razvoja ideje pa sve do komercijalizacije i plasmana na tržište. HAMAG BICRO potiče osnivanje i razvoj subjekata malog gospodarstva, a glavni su im alati kreditiranje, davanje jamstava te davanje bespovratnih potpora za istraživanje, razvoj i primjenu suvremenih tehnologija. S obzirom na

trenutnu globalnu ekonomsku situaciju, očekuje se da će financijske intervencije ovakvih agencija imati još značajniju ulogu u budućnosti. U Republici Hrvatskoj HAMAG BICRO u okviru operativnog programa „Konkurentnost i kohezija“ raspisao je programe ESIF Mikro i Malih zajmova. Program ESIF Mikro zajmovi dijele se na programe mikro investicijskih zajmova i mikro zajmova za obrtna sredstva, a program je namijenjen mikro i malim poduzetnicima. Program ESIF Malih zajmova namijenjen je mikro, malim i srednjim poduzetnicima.

Ista agencija, raspisala je financijske instrumente „Mikro i Mali zajmovi za ruralni razvoj u okviru programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske“ namijenjene mikro, malim i srednjim poduzetnicima u poljoprivrednom, prerađivačkom i šumarskom sektoru, a detaljan pregled vidljiv je u tablici ispod.

Tablica 7: Pregled programa za poticanje poduzetništva u sklopu programa „Konkurentnost i kohezija“ koji provodi HAMAG BICRO

Naziv programa	ESIF Mikro investicijski zajam	ESIF Mali investicijski zajam	Mikro zajam za ruralni razvoj	Mali zajam za ruralni razvoj
Ciljana skupina	- mikro - mali - fizičke osobe	- mikro - mali - srednji - fizičke osobe	- mikro - mali	- mikro - mali - srednji
Iznos	od 1.000,00 eura do 25.000,00 eura	od 25.000,01 eura do 50.000,00 eura	od 1.000,00 eura do 25.000,00 eura	od 25.000,01 eura do 100.000 eura
Kamatna stopa	0,1% - 0,5%	0,1% - 0,5%	0,1% - 0,25%	0,1% - 0,25%
Poček	do 12 mjeseci ako je rok otplate minimalno 2 godine	do 12 mjeseci ako je rok otplate dulji od 2 godine	do 12 mjeseci ako je rok otplate minimalno 2 godine	do 12 mjeseci ako je otplata minimalno 2 godine, a do 60 mjeseci za ulaganja u nove višegodišnje nasade

Rok otplate	do 5 godina uključujući poček	do 10 godina uključujući poček	do 5 godina uključujući poček	do 10 godina uključujući poček, a do 12 godina uključujući poček za ulaganje u nove višegodišnje nasade
Namjena	- Osnovna sredstva (materijalna i nematerijalna imovina)	- Osnovna sredstva (materijalna i nematerijalna imovina)	- Osnovna sredstva - Obrtna sredstva do 30% iznosa zajma	- Osnovna sredstva - Obrtna sredstva do 30% iznosa zajma

Izvor: HAMAG BICRO

HAMAG BICRO u ESIF Mikro investicijskom zajmu nudi poduzetnicima zajam do 25 tisuća eura na period do 5 godina s kamatnom stopom u rasponu od 0,1% do 0,5% te mogućnošću počeka do 12 mjeseci. ESIF Mikro zajam odnosi se na mikro i male gospodarske subjekte te na fizičke osobe. Kamatna stopa koja se nudi ovim programom je značajno niža nego na regularnom tržištu, pa se tako trenutne kamatne stope s istim iznosom zajma i istim vremenom otplate kreću između 4% i 7%.

ESIF Mali investicijski zajam odnosi se na mikro, male i srednje gospodarske subjekte te na fizičke osobe. U ovom modelu iznos zajma kreće se od 25.000,01 eura do 50.000,00 eura na period do 10 godina s počekom do 12 mjeseci ako je rok otplate dulji od 2 godine. Kamatna stopa se kreće između 0,1% - 0,5%.

Zajmovi za ruralni razvoj dijele se na mikro i male zajmove za ruralni razvoj te oba uključuju poduzetnike iz mikro i malih gospodarskih subjekata dok mali zajmovi uključuju i srednje gospodarske subjekte. Mikro zajmovi iznose minimalno 1.000,00 eura do maksimalno 25.000,00 eura s identičnim kamatnim stopama 0,1% - 0,25% s rokom otplate između 5 i 12 godina ovisno o ulaganju u nove višegodišnje nasade. O ulaganjima u nove višegodišnje nasade ovisi i dužina počeka koji se kreće između 12 i 60 mjeseci.

U sva četiri modela zajmova namjena je jednaka te se odnosi na osnovna sredstva, odnosno na materijalnu i nematerijalnu imovinu i na obrtna sredstva do 30% iznosa zajma.

Rezultati programa vidljivi su iz dvije tablice, tablice 8 Izdana jamstva HAMAG-BICRO-a po programima i tablice 9 Broj i iznos odobrenih EFIS zajmova. Ukupna jamstva u 2020. godini iznosila su 658,7 milijuna HRK što predstavlja povećanje izdanih jamstava za 19% u odnosu na prethodnu godinu. (CEPOR, 2022.)

Tablica 8: Izdana jamstva HAMAG-BICRO-a po programima od 2018. do 2020. godine

Program jamstava	Broj izdanih jamstava po programima			Iznos izdanih jamstava po programima (mil. HRK)		
	2018.	2019.	2020.	2018.	2019.	2020.
Nacionalna jamstva						
Rastimo zajedno	33	5	-	45	4,2	-
EU početak	32	6	-	51	3,7	-
Poljoprivrednici	0	2	-	0	2	-
PLUS	-	1	6	-	1,7	20
Ukupna nacionalna jamstva	65	14	6	96	11,6	20
EFIS jamstva						
Ukupno EFIS pojedinačna jamstva	107	114	160	465	482,5	486,1
EFIS Ograničeno portfeljno jamstvo	-	134	444	-	60,8	152,6
Ukupna jamstva	172	262	610	561	554,9	658,7

Izvor: HAMAG-BICRO, Godišnje izvješće 2018., 2019., 2020.

Kao i kod jamstava, kod odobrenih ESIF zajmova također je vidljivo povećanje u broju odobrenih zahtjeva kao i u njihovoj ukupnoj vrijednosti u 2022. godini u odnosu na 2019. godinu.

Tablica 9: Broj i iznos odobrenih EFIS zajmova od 2018. do 2020. godine

	Broj odobrenih zajmova			Iznos odobrenih zajmova (u tisućama HRK)		
	2018.	2019.	2020.	2018.	2019.	2020.
ESIF Mali investicijski zajam	455	425	261	154732	140707	88714
ESIF Mikro zajam za obrtna sredstva	45	105	600	7605	13710	89687
ESIF Mikro investicijski zajam	113	34	81	14805	5193	10546
Ukupno	613	564	942	177142	159607	188947

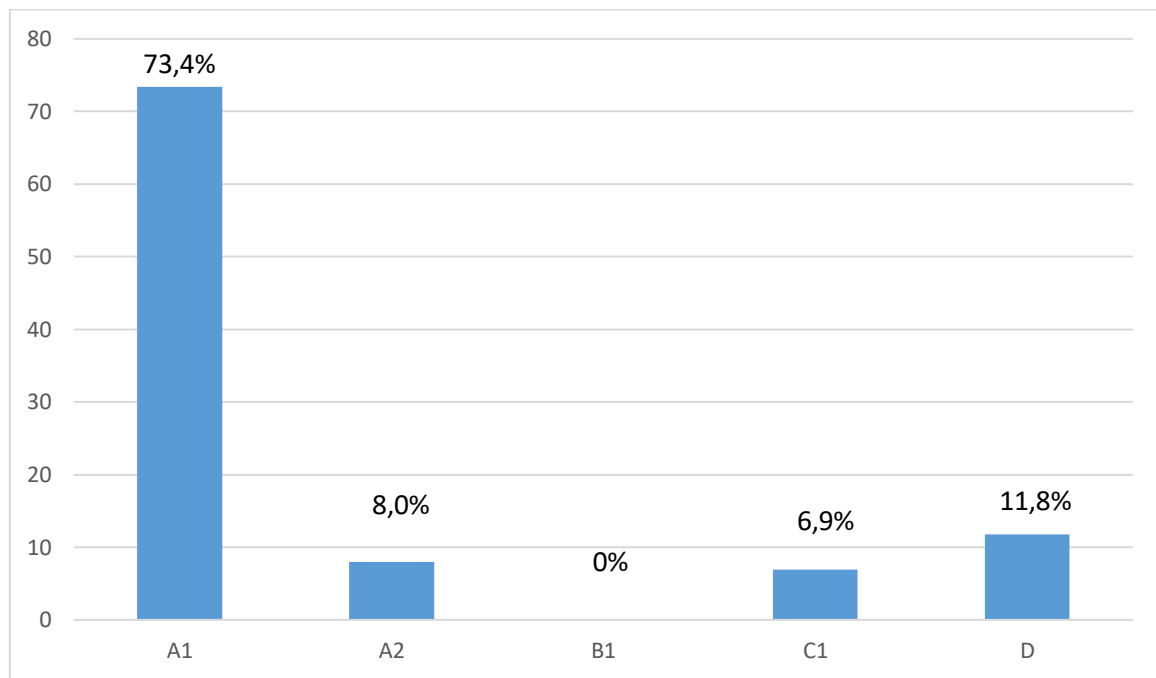
Izvor: HAMAB – BICRO, Godišnje izvješće za 2018., 2019. i 2020. godinu

Kako bi poduzetnici bili što uspješniji u izboru izvora financiranja, postoje udruge koje pomažu poduzetnicima u osnivanju i razvitku poduzeća. Jedna od tih udruga je Zagrebački inkubacijski centar (ZICER) koji preko Plavog ureda provodi edukacije i savjetovanja svim građanima koji žele pokrenuti vlastiti posao. Njihove usluge su potpuno besplatne za krajnje korisnike, a sufinanciraju se iz proračuna grada Zagreba. Aktivnosti koje nude podijeljene su u četiri kategorije: edukacija, savjetovanje, programi potpore i promicanje poduzetničke kulture, a sve usluge pruža stručni tim zaposlenika i vanjskih suradnika s mnogo iskustva u radu s poduzetnicima.

U ranijem tekstu spomenuti su različiti instrumenti putem kojih se dodjeljuju potpore, a grafikon 3 prikazuje kolika je bila zastupljenost pojedinih instrumenata u 2020. godini u Hrvatskoj. Prvi stupac predstavlja subvencije i neposredne kamate koje se ističu kao daleko najzastupljeniji instrument u Hrvatskoj. Od ukupne vrijednosti potpora (bez potpora poljoprivredi i ribarstvu i prometu) koja je iznosila 11.921 milijun kuna, 8.746,6 milijuna kuna

odnosno 73,4% otpada na taj instrument (stupac A1). Slijede ga jamstava u iznosu od 1.407 milijuna kuna s udjelom od 11,8% (stupac D) , porezna oslobođenja, izuzeća, oprost poreza i doprinosa i olakšice s iznosom od 948,4 milijuna kuna ili udjelom od 8% (stupac A2) te povoljni zajmovi kroz koje je dodijeljeno 819 milijuna kuna ili 6,9% (stupac C1).

Grafikon 3: Udio dodijeljenih potpora prema instrumentima dodjele u 2020. godini (bez poljoprivrede i ribarstva i prometa)

Izvor: Ministarstvo financija i davatelji potpora

Zanimljivo je pogledati iznose dodijeljenih potpora prema horizontalnim ciljevima, među kojima istraživanje i razvoj prednjače s 1.318,00 milijuna kuna, a sljedeći su mali i srednji poduzetnici s 506,9 milijuna kuna (tablica 10).

Tablica 10: Potpore prema instrumentima dodjele u 2020. godini (u milijunima kuna)

	A1	A2	B1	C1	D	Ukupno
Poljopriveda i ribarstvo	4763,2	697,1	2150,5	69,1	-	7679,9
Industrija i usluge	10183,7	959,9	50,0	819,0	1407,0	13419,6
Horizontalni ciljevi	2485,0	54,5	-	-	36,9	2576,4
Istraživanje i razvoj inovacije	1263,5	-	-	-	-	1318,0
Zapošljavanje	341,2	-	-	-	-	341,2
Usavršavanje	4,2	-	-	-	-	4,2
Mali i srednji poduzetnici	470,0	-	-	-	36,9	506,9
Kultura	406,1	86,3	-	-	-	406,1
Posebni sektori	6508,7	-	50,0	0,0	630,7	7275,7
Regionalne potpore	375,5	819,1	-	5,2	-	1199,8
Potpore na lokalnoj razini	724	-	-	-	-	724,0
Podrška gospodarstvu u COVID-19 pandemiji	90,5	-	-	813,9	739,4	1643,7
Ukupno	14946,9	1657,0	2200,5	888,1	1407,0	21099,5

Izvor: Ministarstvo financija i davatelji potpora

Osim samog iznosa još je važniji pokazatelj razvijanje tih potpora kroz nekoliko godina. Iz rasta iznosa, a i udjela tog iznosa u BDP-u vidljiva je važnost koju Vlada daje malim i srednji poduzetnicima. Kroz tri godine za koje su dostupni podaci prisutan je stalan rast iznosa koji je s početnih 112 milijuna kuna u 2018. godini došao na 506,9 milijuna kuna u 2020. godini, odnosno 0,14% BDP-a države (tablica 11).

Tablica 11: Horizontalne potpore u „užem smislu“ za razdoblje od 2018. do 2020. godine (bez regionalnih potpora i potpora na lokalnoj razini)

	2018. (mln HRK)			2019. (mln HRK)			2020. (mln HRK)		
Istraživanje i razvoj i inovacije	377,4	50,9	0,10	150,5	20,3	0,04	1318,0	175,0	0,35
Zapošljavanje	312,1	42,1	0,08	272,3	36,7	0,07	341,2	45,3	0,09
Mali i srednji poduzetnici	5,0	0,7	0,00	8,1	1,1	0,00	4,2	0,6	0,001
Kultura	112,0	15,1	0,03	322,7	43,5	0,08	506,9	67,3	0,14
	117,6	15,9	0,03	117,6	15,9	0,03	406,1	53,9	0,11
Ukupno	924,1	124,6	0,24	871,2	117,5	0,22	2576,4	342,0	0,69

Izvor: Ministarstvo financija i davatelji potpora

3.1.3. Uvjeti za dobivanje financijske potpore (kapitala)

Da bi poduzeće primilo financijsku potporu od države ili Europske unije, potrebno je zadovoljiti uvjete koji variraju ovisno o vrsti potpore, izvoru financiranja i ciljevima programa. „Kada je riječ o dodjeli sredstava iz EU fondova, treba istaknuti kako se sredstva koja se dobivaju od Europske unije (npr. iz strukturnih fondova) ili od Europske investicijske banke ili Europskog investicijskog fonda, smatraju državnim sredstvima ako nacionalna tijela imaju diskrecijsko pravo odlučivanja o upotrebi tih sredstava (posebice o odabiru korisnika).

Poduzeće koje se prijavljuje za državnu potporu mora biti registrirano u državi u kojoj se prijavljuje za potporu. Zatim, poduzetnik mora predstaviti projekt koji je u skladu s ciljevima i prioritetima određenog financijskog programa Europske unije, a predstavljane se vrši putem poslovnog plana u kojem razlaže svoju poslovnu ideju i navodi sve troškove projekta. U većini slučajeva, država će odobriti financiranje samo dijela ukupnih troškova, dok će ostatak poduzetnik morati osigurati iz drugih izvora kao što su vlastita sredstva, krediti poslovnih banaka ili slično. Nadalje, poduzetnik se prijavljuje na natječaj u kojem komisija evaluira prijavu na temelju kriterija kao što su kvaliteta projekta, stručnost izvođača i dugoročna održivost. Konačno, organizacija koja prima financijsku potporu mora ispunjavati određene administrativne zahtjeve, kao što su transparentnost financiranja, izvješće o provedbi projekta, praćenje financijskih sredstava i usklađenost s pravilima Europske unije o javnoj nabavi.

Sustav evaluacije na temelju kojeg se odabiru subjekti za dodjelu potpora razlikuje se od programa do programa no najčešće je formiran na bazi nekoliko glavnih faktora ocjenjivanja.

Vrsta poslovanja i djelatnost važni su kod potpora koje su usmjerene prema određenom sektoru (nije slučaj kod horizontalnih potpora). Veličina poduzeća često je bitna u kvalifikaciji za financijsku potporu, programi mogu biti usmjereni prema malim i srednjim poduzećima ili velikim korporacijama. Neki programi potpora ciljaju na određene faze razvoja poslovanja, kao što su početni start-upovi, tvrtke u fazi rasta ili etablirane tvrtke. Poslovni subjekti moraju biti u odgovarajućoj fazi razvoja da bi se kvalificirali za potporu, a često se dodatni bodovi mogu ostvariti temeljem obrazovanja ili iskustva voditelja projekta u sektoru za koji se prijavljuje. Nadalje, regionalne potpore najčešće su usmjerene prema poslovnim subjektima u određenim geografskim regijama ili lokalnim zajednicama pa je lociranost na zadanom području ključna za kvalifikaciju.

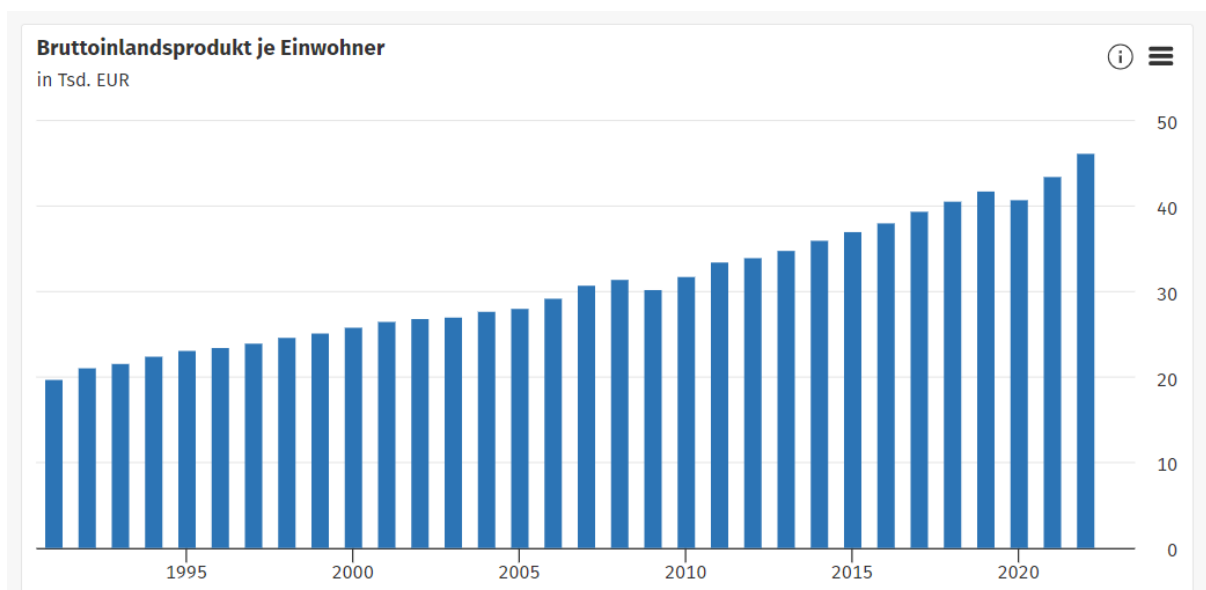
3.2. Poduzetništvo u Njemačkoj

Njemačka, s površinom od 357.138 km² i populacijom od preko 80 milijuna stanovnika, predstavlja jednu od najnaseljenijih država Europe. Unatoč negativnom prirodnom prirastu, broj stanovnika kontinuirano raste zahvaljujući značajnom priljevu inozemnog stanovništva, čije je preseljenje prvenstveno motivirano ekonomskim razlozima. Njemačka je prošla kroz impresivan ekonomski put od 1950. godine do danas, transformirajući se iz devastiranog gospodarstva nakon Drugog svjetskog rata u jednu od vodećih svjetskih ekonomskih sila. Poslijeratno razdoblje bilo je obilježeno podjelom njemačkog gospodarstva na kapitalistički zapadni dio i socijalistički istočni dio sve do ujedinjenja 1990. godine. Zapadni dio imao je ključnu ulogu u osnivanju Europske zajednice za ugljen i čelik 1951. godine te Europske ekonomske zajednice 1957. godine. Njemačka je također jedna od zemalja osnivačica Europske unije, što potvrđuje njezin međunarodni značaj čak i u najtežim trenucima. Njemačka se profilirala kao ekonomska sila tijekom sredine 1970-ih s prosječnom godišnjom stopom rasta BDP-a od 6,3% u razdoblju od 1950. do 1970. godine, prema podacima Our World in Data. Već tada, Njemačka je bila najveći europski uvoznik radne snage, što je dodatno potaknulo gospodarski rast i razvoj. Ujedinjenje Njemačke 1990. godine donijelo je nove izazove, ali i prilike za gospodarski rast, integrirajući socijalistički istočni dio s razvijenijim zapadnim dijelom. Danas, Njemačka je poznata po svojoj snažnoj industrijskoj bazi, visokim tehnološkim standardima i inovacijama. Njemačko gospodarstvo karakterizira stabilnost, diversifikacija i snažna izvozna orijentacija. Kao najveća europska ekonomija, Njemačka igra ključnu ulogu u Europskoj uniji i globalnom gospodarstvu. Njena sposobnost prilagodbe i inovacija, uz

kontinuirani priljev kvalificirane radne snage, osigurava njezinu poziciju kao jednog od najvažnijih svjetskih ekonomskih lidera. Njemačke tvrtke dominiraju u gotovo svim industrijskim granama, potvrđujući njezinu ekonomsku snagu u Europi i svijetu. U sektorima poput strojogradnje, elektronike, elektrotehnike, telekomunikacija i kemijske industrije, ističu se globalno poznate kompanije poput Siemens, Bosch, AEG-a, Telefunken, Bayera i BASF-a. Kroz inovacije i konkurentne proizvode, Njemačka se također etablirala kao vodeći proizvođač automobila, s renomiranim kompanijama poput Opela, BMW-a, Mercedes-Benza i Volkswagena. Ova dominacija ilustrira njezinu sposobnost održavanja visokih standarda kvalitete i tehnološkog napretka.

Uvođenje eura kao zajedničke valute 2002. godine značajno je olakšalo trgovinske transakcije i integraciju s ostalim zemljama eurozone, što je dodatno učvrstilo Njemačku kao ključnog ekonomskog igrača. Unatoč globalnoj financijskoj krizi 2008. godine, Njemačka je pokazala izdržljivost svojim brzim odgovorom i implementacijom mjera koje su omogućile ublažavanje štetnih učinaka na gospodarstvo. Rast BDP-a tijekom desetljeća također svjedoči o ekonomskim promjenama i prilagodljivosti. Prema podacima Eurostata, vrijednost BDP-a Njemačke značajno je porasla, od 213,9 milijardi USD 1950. godine do 814,7 milijardi USD 1973. godine, te dalje na 1,18 bilijuna USD 1990. godine. Prema najnovijim podacima iz 2021. godine, vrijednost BDP-a dosegla je impresivnih 4,26 bilijuna USD. Ovaj kontinuirani rast ističe ekonomsku snagu i stabilnost Njemačke kroz turbulentna vremena. Tijekom istog razdoblja, BDP po stanovniku također je pokazao značajan rast. Sa 4.280 USD po stanovniku 1950. godine, povećao se na 13.146 USD 1973. godine, te na 18.690 USD 1990. godine. U 2021. godini, BDP po stanovniku dosegao je 51.203,55 USD, što ukazuje na znatan rast ekonomske dobrobiti države i njenih građana. Ovi podaci potvrđuju Njemačku kao jednu od vodećih svjetskih ekonomskih sila, s kapacitetom za održavanje visokih standarda kvalitete života i ekonomskog napretka. Njemačka ekonomska strategija, uključujući učinkovito upravljanje krizama i snažnu integraciju u eurozonu, bila je ključna za njen dugoročni uspjeh.

Grafikon 4: Bruto domaći proizvod po stanovniku u Njemačkoj (1990. – 2022.)

Izvor: Njemački savezni ured za statistiku

Prema Hrvatskoj enciklopediji, Njemačka danas ostaje ključni igrač na globalnoj ekonomskoj sceni, što neupitno potvrđuje njezino članstvo u grupi G7. Njeno gospodarstvo temelji se na snažnoj industrijskoj osnovi, inovacijama i predanosti održivosti. Povijest ekonomske evolucije Njemačke od 1950. godine do danas ilustrira njezinu sposobnost transformacije i prilagodbe dinamičnim gospodarskim uvjetima. Kroz kontinuirane inovacije, tehnološki napredak i dosljedna ulaganja u razvoj, Njemačka je postala sinonim za uspješno gospodarstvo u globalnom kontekstu. Ovaj pristup omogućio joj je da održi stabilan rast i visok životni standard za svoje stanovništvo.

3.2.1. Državni programi za poduzetnike

„Njemačke državne programe za poduzetnike su uglavnom inicirali i vodili sveučilišni stručnjaci koji su prikupljali novac iz nekoliko vladinih programa. Poduzetnici su se prečesto suočavali i raspravljali o poslovnoj ideji i razvoju s osobama koje nikada u životu nisu osnovale tvrtku. Iako su ti stručnjaci bili vrlo često motivirani i imali dobru namjeru, nedostatak iskustva i poduzetnički način razmišljanja predstavljao je preveliki minus u konceptu državnih programa. Danas se u mnoge poduzetničke programe pokušava uključiti i integrirati što više stručnjaka koji imaju praktičnog iskustva u industrijama u kojima dijele savjete i pomoć“ (Schwarzkopf, 2015).

Javno financiranje u Njemačkoj općenito se može podijeliti u četiri glavne skupine:

- 1) izravne potpore
- 2) javni zajmovi
- 3) javna jamstva
- 4) vlasnički kapital

Izravne potpore predstavljaju bespovratna novčana sredstva dodijeljena novim tvrtkama u Njemačkoj, s ciljem pokrivanja početnih troškova osnivanja, poticanja istraživanja i razvoja te pomoći u izgradnji radne snage. Njemačka vlada se obvezala izdvojiti oko 3% BDP-a za financiranje istraživanja i razvoja, čime se osigurava postojanje brojnih programa koji pružaju financijsku potporu za takve projekte. Poticaji se dodjeljuju na tri razine: EU poticaji (kao što je program Horizont 2020), dotacije savezne vlade i državne potpore. Ova višerazinska struktura omogućuje sveobuhvatnu podršku inovacijama i poduzetništvu, čime se dodatno jača konkurentnost njemačkog gospodarstva na globalnom tržištu.

Savezna agencija za zapošljavanje (Bundesagentur für Arbeit - BA) također nudi niz poticaja povezanih s radom kako bi pomogla novim tvrtkama da smanje svoje operativne troškove. Postoje četiri glavne vrste poticaja:

- Podrška pri zapošljavanju - lokalni centri za zapošljavanje nude besplatne usluge poduzećima kao što su oglašavanje slobodnih radnih mjesta, odabir kandidata i pristup prostorijama za vođenje razgovora za posao
- Subvencije plaća - dostupna su gotovinska plaćanja za tvrtke koje zapošljavaju nezaposlene osobe na dugoročne ugovore. Može se dobiti potpora do 50% plaće zaposlenika do 12 mjeseci. Ako je zaposlenik invalid ili je stariji od određene dobi, subvencija se penje na 70% njegove plaće do osam godina. Zahtjev za subvenciju plaće mora se podnijeti prije potpisivanja ugovora o radu.
- Obuka prije zapošljavanja - BA subvencionira do 100% troškova obuke novih zaposlenika ako je potrebna posebna razina obuke prije nego što mogu početi raditi
- Obuka na radnom mjestu - tvrtke dobivaju potporu za pokrivanje troškova obuke nakon što se zaposlenik zaposli. Subvencija pokriva do 50% svih troškova obuke na radnom mjestu

Javni zajmovi su oblik javno subvencioniranih programa koje pružaju razvojne banke, a koji nude kredite po niskim kamatama. Postoje dvije razine javnih zajmova:

- Državni javni zajmovi – KfW (Kreditanstalt für Wiederaufbau – „Kreditni zavod za obnovu“) razvojna banka ima brojne mogućnosti za financiranje poduzetnika, kako njemačkih tako i stranih. Zajam za poduzetnike može financirati do 100% prihvatljivih troškova, a najviše do 25 milijuna eura
- Savezni državni javni zajmovi – Uz kredite koje nudi KfW, svaka njemačka savezna država ima svoju razvojnu banku koja malim i srednjim poduzećima daje kredite do 10 milijuna eura

Podnošenje zahtjeva za javni zajam u Njemačkoj relativno je jednostavan proces. Poduzeće koje želi aplicirati može putem svoje poslovne banke kontaktirati razvojnu banku i zatražiti zajam. Ključno je priložiti detaljan poslovni plan i osigurati dostatna jamstva za kredit. Posjedovanje njemačkog bankovnog računa dodatno olakšava proces prijave. Njemačka vlada je uvela javna jamstva kako bi potaknula poslovne banke na odobravanje zajmova poduzećima. Ovaj instrument funkcionira tako da javne jamstvene banke preuzimaju ulogu jamca za poduzeća koja nemaju dovoljno kolaterala za zajmove. To znači da javne banke jamče povrat zajma zajmodavcu u slučaju da zajmoprimac ne ispuni svoje obveze. Javna jamstva mogu pokrivati do 80% iznosa kredita, obično do 1,25 milijuna eura, tijekom razdoblja do petnaest godina. Tijekom trajanja zajma, zajmoprimac plaća godišnju naknadu proporcionalnu nepodmirenom iznosu zajma. Zahtjev za jamstvo potrebno je podnijeti odgovarajućoj jamstvenoj banci ili državnoj razvojnoj banci, a to se radi putem poslovne banke. Ovaj strukturirani pristup osigurava da poduzeća koja nemaju dovoljno vlastitih sredstava mogu pristupiti potrebnim financijskim sredstvima za rast i razvoj, čime se potiče gospodarski rast i stabilnost. Ovaj sustav jamstava pruža značajnu sigurnost i podršku poduzetnicima, olakšavajući im pristup kapitalu koji je nužan za uspješno poslovanje.

Različiti javni izvori, kako na nacionalnoj tako i na regionalnoj razini, osiguravaju vlasnički kapital za nova poduzeća u Njemačkoj. Sredstva dostupna poduzetnicima su značajna; na primjer, 2016. godine u nova poduzeća sa sjedištem u Njemačkoj uloženo je više od 934 milijuna eura rizičnog kapitala. Postupak podnošenja zahtjeva za vlasnički kapital varira ovisno o davatelju, ali općenito zahtijeva predaju detaljnog poslovnog plana. Nakon toga, obično se održava sastanak s davateljem kapitala kako bi se razmotrili svi aspekti potencijalnog ulaganja prije donošenja konačne odluke. Ovaj pristup osigurava da poduzeća dobiju potrebna sredstva za rast i razvoj.

Uz navedene oblike javnog financiranja, jedan od najizravnijih poticaja za ulazak u poduzetništvo je financijska potpora osobama koje su izgubile posao i primaju naknadu za nezaposlene. Ova potpora omogućava im pokretanje vlastitog poduzeća, čime se potiče samozapošljavanje. Centri za zapošljavanje također pružaju seminare i tečajeve kako bi pomogli tim osobama da se pripreme za vođenje vlastitog posla. Da bi pojedinac ostvario pravo na novčanu potporu za pokretanje vlastitog poslovanja, mora ispuniti nekoliko uvjeta. Prvo, mora primiti naknadu za nezaposlene najmanje 150 dana. Drugo, mora dokazati da posjeduje potrebna znanja i vještine za vođenje vlastitog posla, što može potvrditi kvalifikacijama ili pohađanjem relevantnih tečajeva. Osim toga, potrebno je pokazati da je start-up održiv, što obično zahtijeva izjavu od stručnog tijela kao što su lokalna industrijska i trgovačka komora (IHK), obrtnička komora (HWK) ili financijska institucija. Iznos potpore za pokretanje vlastitog posla podijeljen je u dvije faze. Tijekom prvih šest mjeseci korisnik potpore dobiva naknadu za nezaposlene na koju je prethodno imao pravo, uz dodatnih 300 eura mjesečno. Nakon toga, može dobiti dodatnih 300 eura mjesečno do najviše devet mjeseci, pod uvjetom da je tvrtka počela raditi puno radno vrijeme. Ova struktura financijske potpore osigurava početnu stabilnost novim poduzetnicima, omogućujući im da se usmjere na rast i razvoj svojih poslovnih pothvata. Dodatno, država može pomoći poduzetnicima koji tek osnivaju svoja poduzeća na način da im omogući period u kojem ne plaćaju poreze. U Njemačkoj postoji struja profesora sa Sveučilišta Freie u Berlinu koji tvrde da bi startup-ovi trebali biti oslobođeni svih poreza, pa čak i državne papirologije na nekoliko godina, dok njihovo poslovanje ne dođe u fazu kada će moći plaćati poreze i voditi kompletnu papirologiju. Međutim, vlade raznih država su oprezne i nisu sklone takvim ustupcima prema poduzetnicima jer pružaju veliku mogućnost za prijevaru (Schwarzkopf, 2015).

3.2.2. Izvori financiranja

GRW (Gemeinschaftsaufgabe - "Verbesserung der regionalen Wirtschaftsstruktur" – "Zajednički zadatak za poboljšanje regionalnih gospodarskih struktura") predstavlja značajan investicijski program usmjeren na stvaranje radnih mjesta i promicanje regionalnog gospodarskog razvoja. Ovaj program nudi bespovratna sredstva poduzetnicima u proizvodnim i uslužnim djelatnostima za pokrivanje dijela troškova tijekom faze osnivanja, s maksimalnim pokrivenjem do 40% troškova. Bespovratna sredstva mogu se koristiti za kapitalne izdatke kao što su nove zgrade, oprema ili strojevi, unutar prve tri godine, te za troškove osoblja za novoootvorena radna mjesta, unutar prve dvije godine (Schwarzkopf, 2015). Iznos raspoloživih sredstava ovisi o veličini poduzeća i lokaciji u Njemačkoj. Regijama se dodjeljuje pravo na

financiranje na temelju njihovih gospodarskih rezultata. Cijela istočna Njemačka, isključujući Berlin, klasificirana je kao regija "C", dok većina uspješnih južnih saveznih država poput Bavarske i Baden-Württemberga nema pravo na financiranje. Cilj takve kategorizacije je poticanje razvoja slabije razvijenih regija kako bi se smanjile ekonomske razlike između regija. Ovaj pristup osigurava da financijska potpora bude usmjerena na područja s većim potrebama za gospodarskim razvojem, čime se nastoji postići uravnoteženiji regionalni razvoj unutar zemlje. GRW program tako igra ključnu ulogu u poticanju gospodarskog rasta i stvaranju novih radnih mjesta, posebno u manje razvijenim područjima Njemačke.

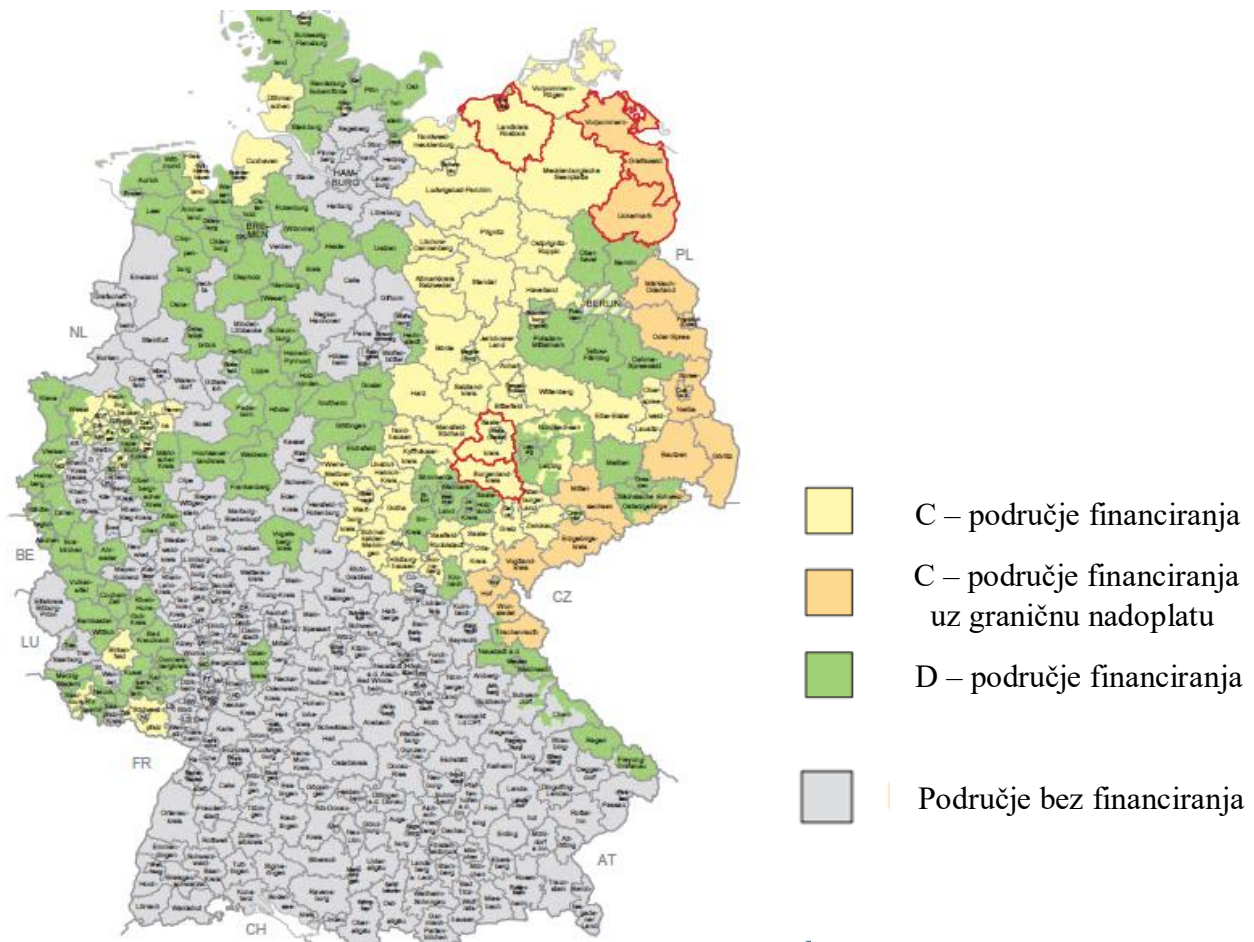
Tablica 12: Maksimalni udio povrata investicijskih troškova prema regiji kojoj poduzetnik pripada

Regija	Mala poduzeća	Srednja poduzeća	Velika poduzeća
Granično područje*	40%	30%	20%
C regija*	30%	20%	10%
D regija*	20%	10%	Max 200.000 eura

Izvor: <https://www.iamexpat.de/career/entrepreneur-germany/start-up-grants-financial-incentives-businesses>

Iz tablice 12 vidljivo je da najveći udio povrata investicijskih troškova odlazi na mala poduzeća kojima je to najpotrebnije i to u sjeveroistočnom dijelu zemlje jer je taj dio najnerazvijeniji, dok južni i zapadni dio zemlje ili uopće nemaju pravo na potpore ili imaju značajno manji udio.

Slika 1: GRW karta Njemačke 2022.-2027.

Izvor: https://www.bmwk.de/Redaktion/DE/Downloads/grw-fordergebiete-2022-2027.pdf?__blob=publicationFile&v=8

3.2.3. Uvjeti za dobivanje financijske potpore (kapitala)

Kako bi dobili GRW potpore, poduzetnici predaju zahtjev kod državne razvojne banke (Landesförderinstitut ili Förderbank), koja administrira novčane potpore i odobrava zahtjeve. Prijava se mora podnijeti prije početka projekta, a vrijeme obrade zahtjeva je vrlo kratko. U prijavi se prilažu sljedeći dokumenti: obrazac za prijavu, izjava o financiranju, poslovni plan i provjera statusa malog i srednjeg poduzeća. Ovaj proces omogućuje brz i učinkovit pristup financijskim sredstvima potrebnim za razvoj i rast poduzeća, posebno u manje razvijenim regijama Njemačke.

3.3. Poduzetništvo u Slovačkoj

Prema podacima Hrvatske enciklopedije, Slovačka je većinski planinska država koja se prostire na površini od 49 036 četvornih kilometara, a njezina populacija je iznosila 5,4 milijuna stanovnika prema podacima iz 2021. godine. Tijekom 1990-ih godina, prošla je kroz tranziciju s društva temeljenog na socijalizmu prema tržišno orijentiranom gospodarstvu uz što je do 1993. bila u državnoj zajednici s Češkom. U to vrijeme, država se suočavala s ozbiljnom krizom obilježenom visokom stopom nezaposlenosti, nekonkurentnim poduzećima i zastarjelom tehnologijom. 1993. godine bruto domaći proizvod iznosio je 16,5 milijardi američkih dolara. Opsežne ekonomske promjene, uključujući privatizaciju ključnih tvrtki i banaka, počele su se provoditi krajem 1990-ih, što je rezultiralo rastom bruto domaćeg proizvoda na 29,1 milijardom američkih dolara 2000. godine te nadalje na 89,3 milijarde američkih dolara 2009. godine. Strukturalne reforme omogućile su smanjenje stope nezaposlenosti sa 19,6% 2001. godine na 9,5% 2008. godine koja je nastavila padati do trenutnih 5,22%. Članstvo u Europskoj uniji od 2004. godine doprinijelo je ekonomskom rastu, a 2009. godine euro je zamijenio slovačku krunu kao službenu valutu. Međutim, tijekom razdoblja 2010. do 2015. godine nezaposlenost se ponovno povećala, s prosječnom godišnjom stopom od oko 13%. Nova ekonomska kriza dovela je do smanjenja bruto domaćeg proizvoda sa 101,3 milijarde američkih dolara 2014. godine na 88,5 milijardi američkih dolara 2015. godine. Tijekom 2018. i 2019. godine bruto domaći proizvod se održavao na otprilike 105 milijardi američkih dolara, a 2020. godine smanjio se na 104,5 milijardi američkih dolara (što je iznosilo oko 19 157 američkih dolara po stanovniku). U strukturi bruto domaćeg proizvoda iz 2018. godine vodeći sektor je uslužni sektor (63,8%), nakon kojeg slijede industrijski sektor (33,6%) i poljoprivredni sektor (2,6%). Automobilski sektor je najrazvijeniji a predvode ju tvornice Volkswagena, Peugeota, Citroëna, Kia Motorsa i sličnih. Također su značajne metalurgija, proizvodnja strojeva, hrane i odjeće. Vrijednost izvoza iz 2019. godine iznosila je 90,3 milijarde američkih dolara, dok je vrijednost uvoza iznosila 83,8 milijardi američkih dolara. Najveći dio vanjske trgovine odnosi se na automobile (26,4% izvoza i 4% uvoza) i dijelove automobila (5,7% izvoza i 10,8% uvoza). Po udjelu u izvozu, glavni trgovinski partneri su Njemačka (21,8%), Češka (10,5%), Poljska (7,1%), Francuska (6,9%), Mađarska (6,2%) i Austrija (5,3%). Najviše uvozi iz Njemačke (18,2%), Češke (17,6%), Poljske (7,8%), Mađarske (7%), Rusije (5,4%) i Kine (4,4%). Javni dug se povećao sa 48,2% bruto domaćeg proizvoda 2019. godine na 60,6% bruto domaćeg proizvoda 2020. godine. Stopa nezaposlenosti iznosi oko 6,8% (2020. godine).

3.3.1. Državni programi za poduzetnike

Slovak Business Agency (SBA) je nacionalni centar za poduzetnike u Slovačkoj te ujedno ključna i najstarija specijalizirana neprofitna organizacija za potporu malim i srednjim poduzećima. Osnovana je 1993. godine zajedničkom inicijativom EU i Vlade Republike Slovačke te predstavlja jedinstvenu platformu javnog i privatnog sektora. Cilj im je biti prvi izbor za slovačka poduzeća za pokretanje i razvoj poslovanja, a to planiraju postići na dva načina:

- 1) Pružanjem potpore malom i srednjem poduzetništvu na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini
- 2) Poboľšanjem konkurentnosti malih i srednjih poduzeća unutar jedinstvenog tržišta EU kao i na tržištima izvan EU

SBA je okosnica slovačkog gospodarstva, predstavlja više od 99,9 % slovačkih poslovnih subjekata koji zapošljavaju gotovo 75% aktivne radne snage, a u BDP-u sudjeluju s više od 50% BDP-a i stvaraju dodanu vrijednost. SBA svoje pothvate financira iz državnog proračuna iz kojeg se svake godine izdvaja približno 2,5 milijuna eura i približno 80-90 milijuna eura godišnje iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESIF) za razdoblje 2017.-23. Osim toga, financiranje projekata putem programa Europske unije Interreg, Horizon 2020 i drugih programa osigurava se na natječajnoj osnovi. Glavna svrha je pružiti sveobuhvatnu podršku razvoju malih i srednjih poduzeća te osobama koje razmišljaju o pokretanju vlastitog posla. 2015. godine, SBA je pokrenuo pilot projekt Nacionalnog poslovnog centra (NBC) u regiji Bratislave, uz financiranje od oko 10 milijuna eura iz Europskog fonda za regionalni razvoj. NBC je zatim nastavljen u okviru Nacionalnog projekta NBC-II (ukupni proračun od približno 25 milijuna eura za razdoblje 2017.-23.) i naknadno proširen stvaranjem NBC ureda u sedam drugih regija (ukupni proračun od približno 58 milijuna eura u razdoblju 2017.- 2023.godine). Proračuni su raščlanjeni po programima kako je detaljno prikazano u tablici 13.

Tablica 13: Programi Nacionalnog poslovnog centra, budžeti po programima u razdoblju od 2017. do 2023. godine u Eurima

Program	NCB Bratislava	NCB u regijama
„Front office“	3 790 916,37	5 914 453,34
Program akceleracije	3 506 467,63	5 210 161,01
Program inkubacije	2 901 366,94	2 699 406,90
Pripravnički program (praksa)	4 536 524,92	8 639 350,94
Program rasta (inc. Internalisation in Bratislava region)	7 588 696,45	17 652 948,47
„Creative point“ (kreativna točka)	3 168 851,26	2 107 335,58
Internalisation (financed by the national project „Promoting the Internationalisation of SMEs“)		15 400 000,00
Ukupno	25 492 823,57	57 623 656,24

Izvor: SBA (n.d)

NBC (Nacionalni poslovni centar) ima zadaću ostvariti koncept "jednog mjesta" nudeći raznoliki niz informacija i dodatnih usluga malim i srednjim poduzećima te poduzetnicima. Tijekom 2018. godine, NBC usluge razvoja poslovanja putem programa iskoristilo je 1 419 malih i srednjih poduzeća i poduzetnika u Bratislavi i okolnim regijama. SBA svojim korisnicima nudi pomoć kroz razne faze poslovanja, a financijska i edukativna pomoć dostupne su u sklopu više programa, kao što je sažeto prikazano u tablici 14 u nastavku.

Tablica 14: Usluge razvoja poduzetništva u sklopu Slovačke poslovne agencije

Ne financijski programi (savjetovanja)	Ciljana skupina	Broj korisnika (2018.)
Program akceleracije	Poduzetnici koji tek otvaraju firmu	12907
Program inkubacije	Nove i postojeće firma	16
Pripravnički program (praksa)	Studenti s postojećim SME firmama s potencijalom rasta	63
Program rasta	Postojeće SME firme s ambicijom rasta i izvoza unutar i izvan EU	SME < 3 godine: 1128 SME > 3 godine: 618
Potpora start-upovima (2017-2020)	Start-upovi okrenuti ka inovacijama posebno u tehnologiji	62
Potpora obiteljskim firmama	Savjetovanja za izmjenu generacija i prijenose vlasništva u obiteljskim firmama	19
Usluge potpore za međunarodna poduzeća (Enterprise Europe Network-EEN)	Savjetovanja za internacionalne projekte, pristupe EU fondovima i drugim EU programima	180

Izvor: SBA (n.d.)

<https://www.oecd-ilibrary.org/sites/88a5a28c-en/index.html?itemId=/content/component/88a5a28c-en>

- 1) Akceleracija
- 2) Kreativna točka
- 3) Inkubacija
- 4) Pripravništvo

Akceleracija je jedan od četiri SBA programa koji su dostupni tijekom cijelog životnog ciklusa poduzeća, od njegovog osnivanja do rasta na domaćem ili stranom tržištu. Namijenjena je fizičkim osobama – ne poduzetnicima, s ciljem izgradnje interesa za poduzetništvo, povećanja motivacije za stvaranje novih poslovnih ideja i razvoja osnovnih poduzetničkih vještina. Program akceleracije nudi: stručno savjetovanje, tečajeve i aktivnosti usmjerene na razvoj

poslovnog potencijala, kako bi se odgovorilo na potrebe zainteresiranih za poduzetništvo; povećanje svijesti o poduzetništvu kao alternativni karijeri; te predstavljanje uspješnih poslovnih priča i dobre poslovne prakse. Program akceleracije također uključuje radionice i seminare koji pokrivaju širok spektar tema vezanih uz poduzetništvo, kao što su poslovno planiranje, upravljanje financijama, marketing i prodaja. Polaznici programa imaju priliku raditi s iskusnim mentorima koji im pomažu razviti njihove poslovne ideje i pripremiti ih za tržište. Kroz ove aktivnosti, program nastoji stvoriti okruženje koje potiče inovacije i poduzetnički duh. Osim toga, program akceleracije omogućuje umrežavanje s drugim poduzetnicima i stručnjacima iz industrije, čime se olakšava razmjena iskustava i stvaranje novih poslovnih kontakata. Na taj način, sudionici programa dobivaju sveobuhvatnu podršku koja im pomaže u prevladavanju izazova i ostvarivanju uspjeha u poduzetništvu.

Kreativna točka samostalna je komponenta Programa akceleriranja te predstavlja kreativnu radionicu koja nudi prilagođene usluge izrade modula i prototipova te razvoja novih proizvoda. Glavni cilj Kreativne točke je omogućiti pristup novim tehnologijama, jačati kreativnost, dijeliti znanje, primjenjivati provjerene procedure te pružiti daljnje resurse za kreativne ideje širokoj ciljnoj skupini i inspirativnim poduzetnicima. Ova radionica je osmišljena kako bi podržala poduzetnike u fazi razvoja njihovih inovacija, pomažući im da svoje ideje pretvore u opipljive proizvode. Osim tehničke podrške, Kreativna točka također pruža mentorstvo i savjetovanje, omogućavajući poduzetnicima da razviju svoje poslovne koncepte i strategije. U suradnji s iskusnim profesionalcima, sudionici mogu unaprijediti svoje vještine u područjima kao što su dizajn, inženjering i proizvodnja. Također, radionica potiče umrežavanje i suradnju među poduzetnicima, stvarajući zajednicu inovatora koji međusobno dijele iskustva i ideje. Kroz ove aktivnosti, Kreativna točka nastoji stvoriti poticajno okruženje koje podržava rast i razvoj kreativnih poduzetničkih inicijativa.

Cilj programa Inkubacije je podržati i razviti početna mala i srednja poduzeća u najizazovnijoj fazi njihovog životnog ciklusa, čime se povećavaju njihovi izgledi da prežive prve, najkritičnije godine poslovanja. Inkubacijski program namijenjen je poduzetnicima početnicima, registriranim najviše tri godine prije podnošenja zahtjeva za uključivanje u program, koji imaju poslovno sjedište u regiji Bratislava i zadovoljavaju definiciju malog i srednjeg poduzeća. Program Inkubacije nudi širok spektar usluga i resursa koji su ključni za uspješan razvoj mladih poduzeća. To uključuje pristup mentorstvu, poslovnom savjetovanju, tečajevima i radionicama koje pokrivaju razne aspekte vođenja poslovanja. Sudionici programa imaju priliku koristiti moderne uredske prostore, laboratorije i tehnološku infrastrukturu koja im može pomoći u

razvijanju njihovih proizvoda i usluga. Dodatno, program omogućuje umrežavanje s drugim poduzetnicima i stručnjacima iz različitih industrija, što može olakšati razmjenu ideja, iskustava i poslovnih kontakata. Ova podrška i resursi zajedno pomažu poduzetnicima da uspješno prevladaju početne izazove, stabiliziraju svoje poslovanje i postavе temelje za budući rast i razvoj.

Pripravnštvo je nefinancijski program osmišljen za omogućavanje pristupa novim iskustvima i njihovom dijeljenju među aktivnim poduzetnicima te onima koji to žele postati. Cilj programa je pomoći inovativnim tvrtkama i budućim poduzetnicima u stjecanju poslovnog iskustva na naprednim stranim tržištima. To se postiže putem savjetodavnih usluga međunarodnih stručnjaka i mentora. Ovaj pristup omogućava malim i srednjim poduzećima, kao i potencijalnim poduzetnicima, pristup novim znanjima, iskustvima i informacijama od domaćih i stranih stručnjaka iz različitih sektora. Program pripravnštva nudi strukturirane prilike za učenje i razvoj, omogućujući sudionicima da steknu vrijedna poslovna znanja koja mogu primijeniti u svom poslovanju. Kroz interakciju s iskusnim mentorima i stručnjacima, sudionici dobivaju uvid u najbolje prakse, inovativne strategije i najnovije trendove u poslovnom svijetu. Ovaj program je ključan za jačanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća, pružajući im potrebne alate i resurse za uspjeh na globalnom tržištu.

Prema Slovak Business Agency, Program rasta je program koji nudi podršku malim i srednjim poduzećima s potencijalom za rast, inovacije, povećanje tržišnog udjela, širenje izvan slovačkog tržišta ili jačanje konkurentnosti, sklapanje poslovnih partnerstava i prodor na strana tržišta. Obuka poduzetnika u Slovačkoj obuhvaća različite programe i inicijative koje se provode izvan formalnog obrazovnog sustava. Među značajnijima su Udruga poduzetnika Slovačke (ZPS), Udruga mladih poduzetnika Slovačke (ZMPS) i Junior Chamber International Slovakia (JCI), koji aktivno promiču razvoj poduzetničkih vještina. Značajni događaji, poput Natjecanja mladog inovativnog poduzetnika, primjer su nastojanja da se prepoznaju i nagrade poduzetnička postignuća. Udruga poduzetnika Slovačke surađuje sa Slovačkom poslovnom agencijom na poboljšanju poduzetničkih vještina u područjima kao što su poslovno obrazovanje, metodologije razvoja vještina i izgradnja ekosustava za učinkovito podučavanje.

SBA aktivno doprinosi razvoju poduzetničkih vještina u Slovačkoj. Samo u 2018., SBA je podržala više od 30 projekata posvećenih poticanju novih poslovnih ideja među općom javnošću i pružanju edukacije o bitnim poslovnim pitanjima. Istovremeno, Slovačka agencija za inovacije i energiju (SIEA) predvodi Nacionalni projekt Inovujme.sk, usmjeren na poboljšanje inovacijske učinkovitosti slovačkog gospodarstva.

Međutim, u usporedbi s drugim zemljama, slovačka strategija za poduzetničko osposobljavanje i razvoj vještina čini se fragmentiranom i nedovoljno koordiniranom. Trenutačni model oslanja se na ad hoc projekte i događaje koje organiziraju različiti subjekti s ograničenom međusobnom suradnjom. Ovo razjedinjeno stanje stvara izazove u postizanju učinkovitosti i održivosti programa namijenjenih poduzetnicima. Prepoznajući ovu situaciju, postoji uvjerljivo obrazloženje za uspostavu nacionalne inicijative za poduzetničku obuku i razvoj vještina u Slovačkoj. Takva bi inicijativa omogućila konsolidaciju financiranja i poticanje sinergija kroz jedinstveni, višegodišnji program s jasnim i mjerljivim ciljevima. Ova bi inicijativa mogla pružiti ciljanu potporu novim poduzetnicima, posebno u ključnim izvoznim sektorima ili inovativnim nišama s visokim potencijalom za gospodarski rast. Jedinstveni program omogućio bi usklađivanje napora i resursa, čime bi se racionalizirao pristup poduzetničkoj obuci i razvoju vještina. Kroz koordinirani i integrirani sustav, Slovačka bi mogla stvoriti kohezivnije i utjecajnije okruženje koje bi učinkovito podržavalo poduzetnike na njihovom putu od ideje do uspješnog poslovanja. Također, ova bi inicijativa mogla omogućiti kontinuiranu evaluaciju i prilagodbu programa, osiguravajući da oni odgovaraju stvarnim potrebama tržišta i poduzetnika. S obzirom na potencijalne prednosti, uspostava nacionalne inicijative za poduzetničku obuku i vještine predstavlja značajan korak prema jačanju poduzetničkog ekosustava u Slovačkoj, osiguravajući dugoročnu podršku i rast poduzetničkih inicijativa unutar gospodarstva.

3.3.2. Izvori financiranja

Prema podacima Europske komisije, poduzeća u Slovačkoj imaju pristup širokom spektru financijskih izvora, uključujući rizični kapital, financiranje dugom (kredit, mikro zajmovi) te bankovne garancije. U području rizičnog kapitala, poduzeća mogu pribaviti potreban kapital iz različitih privatnih i javnih izvora. Među javnim izvorima ističe se Nacionalni holding fond, čiji je osnivač Slovak Business Agency. Ovaj fond je ključan za poticanje poduzetničkih aktivnosti, osiguravajući financijske resurse za više od 140 tvrtki, ukupnog iznosa preko 10 milijuna eura. Nacionalni holding fond upravlja s nekoliko specijaliziranih fondova, među kojima je najznačajniji Fond za inovacije i tehnologije. Ovaj fond je posebno usmjeren na start-up poduzeća te investira od 20 000 eura do 1 500 000 eura u periodu između 4 do 6 godina. Fokus Fonda za inovacije i tehnologije obuhvaća ključna područja kao što su održivi izvori energije, industrijske inovacije, e-trgovina, informacijske tehnologije, telekomunikacije i softverska rješenja. Kombinacija ovih različitih financijskih instrumenata pruža poduzećima u Slovačkoj fleksibilnost i mogućnosti za rast i razvoj. Rizični kapital omogućuje poduzećima

pristup potrebnim resursima bez opterećenja dugom, dok financiranje dugom i bankovne garancije nude dodatne mogućnosti za stabilizaciju i proširenje poslovanja. Posebno je važno istaknuti ulogu Nacionalnog holding fonda i Fonda za inovacije i tehnologije koji ne samo da osiguravaju financijska sredstva, već i potiču inovacije i tehnološki napredak u ključnim industrijskim sektorima. Ovaj sustav financiranja, kombiniran s podrškom Slovak Business Agency, značajno doprinosi stvaranju povoljnog okruženja za poduzetnike, omogućujući im da razvijaju svoje poslovne ideje i doprinose gospodarskom rastu Slovačke.

Osim spomenutog fonda, u Slovačkoj postoje fondovi koji su nastali u okviru inicijative JEREMIE (Zajednički europski izvori za mala i srednja poduzeća). Riječ je o zajedničkoj inicijativi Europske komisije i Europskog investicijskog fonda s ciljem poboljšanja pristupa malog i srednjeg poduzetništva vanjskom financiranju. Sredstvima iz navedenog JEREMIE fonda upravljaju dva poduzeća rizičnog kapitala:

- Neology Ventures - nude početni kapital od 50 000 do 200 000 eura i početni tekući kapital od 300 000 do 1 500 000 eura za poduzeća koja pretežno djeluju u području informacijskih i komunikacijskih tehnologija, energetike i medicinske dijagnostike
- Limerock – ulažu u poduzeća koja posluju na području češke i slovačke regije s fokusom na industrijsku tehnologiju i druga B2B poslovanja; maksimalni iznos ulaganja u jednu tvrtku doseže 2 750 000 eura, a horizont ulaganja varira od 4 do 6 godina (Europska komisija, 2022).

Program mikro zajmova, koji se provodi od 1997. godine, namijenjen je malim poduzetnicima koji zapošljavaju do 50 ljudi. Ovaj program omogućava poduzetnicima pristup kapitalu koji mogu koristiti za različite poslovne potrebe, uključujući nabavu poslovnih pokretnina i nekretnina, rekonstrukciju poslovnih prostora, te kupnju potrebnih zaliha, sirovina ili robe. Program mikro zajmova usmjeren je na rješavanje pitanja pristupa kapitalu malih poduzetnika, što je ključno za povećanje stope preživljavanja mikro i malih poduzeća, kao i novoosnovanih poduzeća. Time se stvaraju uvjeti za održavanje postojećih radnih mjesta i stvaranje novih radnih mjesta u različitim regijama Slovačke. Program pruža poduzetnicima izvor kapitala pod povoljnijim uvjetima u usporedbi s komercijalnim tržišnim uvjetima, što je od iznimne važnosti za održivost malih poduzeća. Da bi se poduzetnici mogli prijaviti za mikro zajam, moraju ispunjavati određene kriterije: moraju biti registrirani i imati sjedište u Slovačkoj, posjedovati

trgovačku dozvolu, koncesiju ili drugo relevantno ovlaštenje za poslovanje u Slovačkoj, te ispuniti sve svoje obveze prema državi. Također, poduzetnici moraju imati manje od 50 zaposlenika, godišnji promet manji od 10 milijuna eura, ili godišnju bilancu ukupno ne više od 10 milijuna eura. Ovaj program mikro zajmova ima za cilj pružiti malim poduzetnicima potrebnu financijsku podršku koja im omogućava ne samo da započnu svoje poslovanje, već i da ga razvijaju i održavaju. Kroz pružanje povoljnijih uvjeta financiranja, program doprinosi jačanju ekonomskog razvoja i stabilnosti malih poduzeća u Slovačkoj, što je ključno za održavanje dinamičnog i zdravog poslovnog okruženja u zemlji.

Tablica 15: Uvjeti mikro kredita za poduzetnike u Slovačkoj

Iznos	Kamatna stopa	Dospijeće	Poček
2 500 EUR - 50 000 EUR	1, 26 % - 9, 16%	6 mjeseci - 4 godine	Do 6 mjeseci

Izvor: Slovak Business Agency, 2023.

<https://www.sbagency.sk/en/financial-services-for-smes>

Prema tablici 15, Slovačkim mikro poduzetnicima dostupni su mikro krediti u rasponu od 2 500 eura do 50 000 eura za koje se kamatna stopa kreće od 1,26% do 9,16%. Svi mikro zajmovi moraju se otplatiti najranije 6 mjeseci i najkasnije 4 godine od dana ugovaranja s time da je poduzetnicima dostupan poček u trajanju do 6 mjeseci od perioda ugovaranja.

Bankovna garancija je još jedan važan izvor financiranja, posebno za mala i srednja poduzeća. To je pisani dokument izdan od strane banke ili financijske institucije, kojim se jamči da će banka platiti određenu svotu novca trećoj strani u slučaju da dužnik (klijent banke) ne ispuni svoje financijske obveze prema toj trećoj strani, u skladu s uvjetima navedenim u garanciji. Bankovne garancije su često korištene u poslovnom svijetu kako bi se osiguralo izvršenje ugovora, ispravno izvršenje plaćanja ili drugih financijskih obveza. Ovaj oblik financiranja omogućuje poduzetnicima sigurnost u poslovanju, jer pruža dodatnu sigurnost njihovim partnerima i klijentima. Ako se poduzetnici odluče za korištenje bankovne garancije, mogu se obratiti Slovačkoj jamstvenoj i razvojnoj banci. Cilj ovog oblika financiranja je poticanje razvoja i stabilizacije malih i srednjih poduzeća. Kroz osiguravanje financijske podrške i jamstva, bankovne garancije omogućuju poduzetnicima da lakše sklapaju ugovore, osiguraju potrebna sredstva za poslovanje i preuzimaju poslovne projekte s većom sigurnošću. Osim toga, bankovne garancije pomažu u izgradnji povjerenja između poslovnih partnera. Kada banka jamči za financijske obveze poduzetnika, to stvara dodatnu razinu sigurnosti za treće strane, što

može biti ključno u poslovnim transakcijama. Ova dodatna sigurnost može biti presudna u situacijama gdje su ugovori složeni ili zahtijevaju značajne financijske iznose. Korištenjem usluga Slovačke jamstvene i razvojne banke, poduzetnici mogu pristupiti različitim oblicima bankovnih garancija koje su prilagođene njihovim specifičnim potrebama. Ova podrška je ključna za stvaranje stabilnog i povoljnog poslovnog okruženja koje potiče rast i razvoj malih i srednjih poduzeća u Slovačkoj.

Također, poduzetnicima je kao izvor financiranja na raspolaganju i Eximbanka. To je Slovačka banka kojom upravlja Ministarstvo financija. Ona nudi razne proizvode kojima financijski pomaže poduzetnicima, a među učinkovitijima se smatra osiguranje izvoza; kojim pokrivaju niz rizika koje komercijalna osiguravajuća društva obično nisu voljni pokriti. Posebno je važno osiguranje od rizika ne naplate kratkoročnih potraživanja. Ovo je jedan od rijetkih proizvoda u portfelju Exim banke rezerviran za mala i srednja poduzeća. U usporedbi s mnogim drugim ciljanim politikama za potporu malim i srednjim poduzećima u zemlji, postupak je prilično jednostavan i brz što je velika rijetkost u većini država Europske unije.

3.3.3. Uvjeti za dobivanje financijske potpore (kapitala)

Slovački poduzetnici prilikom prijave na državne poticaje koje nudi Slovačka ne trebaju plaćati nikakve administrativne troškove. Međutim, potrebno je ispuniti i dostaviti niz administrativnih papira kako bi država odobrila financiranje. Prema Ministarstvu gospodarstva Slovačke Republike potrebno je dostaviti: projekt (poslovni plan), osnivački akt i statut, prilog sa podacima o broju vlasničkog lista, životopis izvršnog direktora / zakonskog zastupnika, izjava pod prisegom zakonskog zastupnika da projekt neće zahtijevati i nije zahtijevala drugu subvenciju iz javnih izvora, raspored troškova i prihoda za tekuću godinu u kojoj se prijavljuju za financiranje kao i cjenik usluga i najamnina.

4. Komparativna analiza uloge države u razvoju poduzetničkih sklonosti

Komparativna analiza triju država biti će provedena temeljem više pokazatelja, a zanimljivo je za početak sagledati iznose potpora i njihov utjecaj u najizazovnijoj 2020. godini.

Tablica 16: Ukupne potpore dodijeljene u razdoblju od 2018. do 2020. godine

	2018.	2019.	2020.
Državne potpore (mln EUR)	2005,8	2032,3	2800,9
BDP (mln EUR)	51978,9	54269,4	49318,1
Rashodi države (mln EUR)	17767,7	15551,2	13518,3
Zaposleni (broj)	1517580	1555068	1543869
Udio državnih potpora u BDP-u (%)	3,86	3,74	5,68
Državne potpore po zaposlenome (EUR)	1321,7	1306,88	1814,22
Udio državnih potpora u rashodima države (%)	11,29	13,07	20,72
Državne potpore po stanovniku Hrvatske (EUR)	489,22	495,68	700,23

Izvor: [Microsoft Word - 2020 Godisnje izvjesce 2021-11-08 VRH.docx \(gov.hr\)](#)

Ukupne potpore u 2020. godini u Republici Hrvatskoj dodijeljene su u iznosu od 21.099,5 milijuna kuna (Godišnje izvješće Ministarstva financija RH). Udio navedenih potpora u bruto društvenom proizvodu iznosio je 5,68%. Od ukupnog iznosa dodijeljenih potpora u 2020., potpore poljoprivredi i ribarstvu iznosile su 7.679,9 milijuna kuna (36,4%), dok se na sektor industrije i usluga odnosio iznos od 13.419,6 milijuna kuna (63,6%). Prema Europskoj komisiji, Njemačka je u 2020. godini odobrila oko 52 milijarde eura potpora za poduzetnike u okviru privremenog okvira za državne potpore što je najviše od svih država članica EU-a. Iako je iznosom znatno iznad hrvatskih potpora, udio u BDP-u istih bio je samo 1,6% dok je Hrvatska za svoje poduzetnike izdvojila već spomenutih 5,68% BDP-a

Prema Globalnom monitoru poduzetništva, iako je njemačka vlada pružila različite programe pomoći tvrtkama i samozaposlenim osobama pogođenim pandemijom, uključujući subvencije, kredite, porezne olakšice i jamstva, ukupna aktivnost poduzetništva u Njemačkoj 2020. godine iznosila je samo 4,8% stanovništva u dobi od 18 do 64 godine. Ovo predstavlja značajan pad u usporedbi s 2019. godinom kada je stopa poduzetničke aktivnosti iznosila 7,6%. Ovi podaci

ukazuju na to da unatoč vladinim mjerama potpore, pandemija je imala negativan utjecaj na poduzetništvo u Njemačkoj.

Hrvatski Državni zavod za statistiku redovito objavljuje podatke o broju poduzeća prema njihovom statusu (aktivno, novonastalo, zatvoreno), a analiza izvještaja pokazuje da broj novonastalih poduzeća svake godine raste. Iako se očekuje da će i broj ugašenih poduzeća biti značajan, ukupan broj je pozitivan. Iznimka je jedino 2020. godina, kada je zatvoreno više poduzeća nego što je otvoreno. To nije iznenađujuće s obzirom na tržišne i globalne okolnosti te godine, posebno zbog pandemije COVID-19. Te je godine Vlada intervenirala s brojnim potporama kako bi olakšala opstanak poduzetnika, što se pokazalo uspješnim. Zbog tih intervencija, broj poduzeća 2020. godine pao je za neznatnih 0,93%. Već sljedeće godine, broj novonastalih poduzeća ponovno je počeo rasti, što ukazuje na uspješnost vladinih mjera i otpornost hrvatskog poduzetničkog sektora u suočavanju s izazovima. Ovi podaci naglašavaju važnost vladine podrške u kriznim vremenima i njezin pozitivan učinak na gospodarstvo.

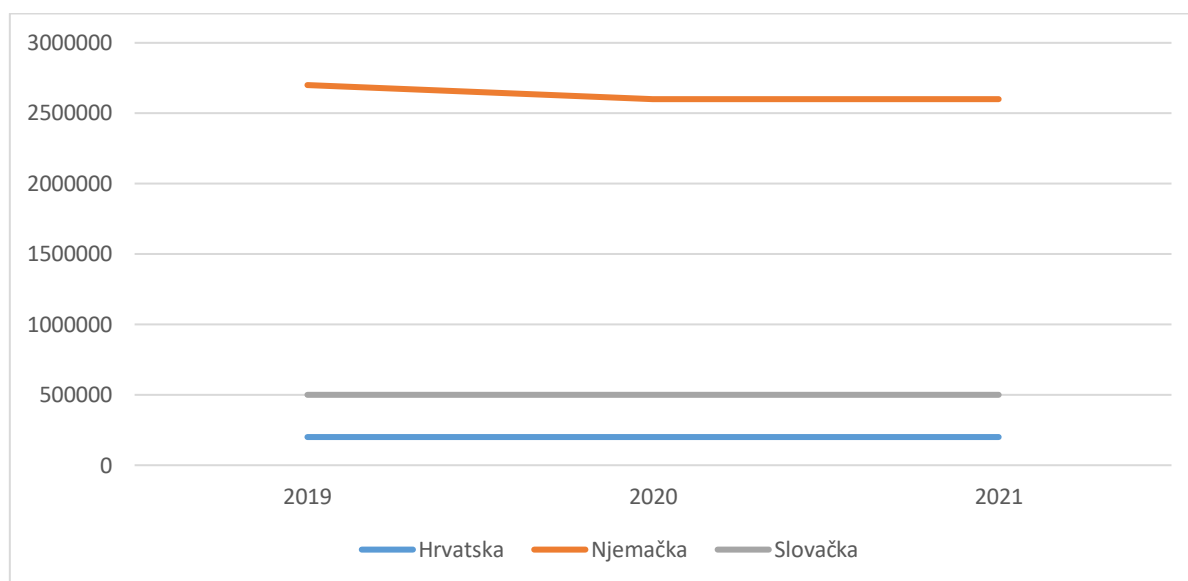
Tablica 17: Broj poduzeća prema statusu aktivnosti u Hrvatskoj (2016. – 2021.)

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Broj aktivnih poduzeća	163109	168168	175022	207713	205790	217420
Broj novonastalih poduzeća	14026	14792	16667	26192	19281	23926
Broj preostalih poduzeća	12768	11062	13739	17502	19920	-

Izvor: [POD-2022-3-1 Osnovni pokazatelji poslovne demografije u 2021. – privremeni podaci | Državni zavod za statistiku \(dzs.hr\)](#)

Eurostat potvrđuje navedene podatke da je u Hrvatskoj broj aktivnih poduzeća stalan i vrti se oko 200 000 tisuća, a temeljem njegove baze podataka moguće je ove rezultate usporediti s drugim zemljama Europske unije. Slovačka je kao i Hrvatska, stagnerala s ukupnim brojem poduzeća dok je Njemačka ostvarila negativne rezultate u 2020. i izgubila čak 10 000 poduzetnika u odnosu na 2019. godinu, od čega se nije oporavila ni u 2021. godini.

Grafikon 5: Broj aktivnih poduzeća u Hrvatskoj, Slovačkoj i Njemačkoj (2019.-2021.)

Izvor: Eurostat

Kako bismo bolje razumjeli poduzetnički duh i sklonost riziku među stanovnicima različitih država, potrebno je usporediti podatke o ukupnom broju poduzeća (novonastalih i postojećih) te podatke koji se odnose isključivo na novonastala poduzeća. Prijašnje analize pokazale su da su naponi Hrvatske i Slovačke u zadržavanju postojećih poduzetnika bili učinkoviti, dok je Njemačka pokazala veću uspješnost u poticanju novih poduzetnika tijekom krizne 2020. godine. Grafikon 5 uspoređuje stope nataliteta poduzeća u 2019. i 2020. godini, otkrivajući da je pad broja novonastalih poduzeća najmanji u Njemačkoj. Premda su Hrvatska i Slovačka imale veći udio novonastalih poduzeća u ukupnom stanovništvu tijekom obje godine, razlika između 2019. i 2020. godine bila je značajnija nego u Njemačkoj. To ukazuje na veću otpornost njemačkih poduzetnika na ekonomske šokove izazvane pandemijom. Njemačko stanovništvo, iako ima manji udio novonastalih poduzeća, pokazalo je veću stabilnost u poduzetničkim namjerama tijekom 2020. godine. Ova otpornost može se pripisati stabilnijoj ekonomskoj i političkoj situaciji u Njemačkoj u odnosu na Hrvatsku i Slovačku. S druge strane, premda su stanovnici Hrvatske i Slovačke skloniji ulasku u poduzetništvo, neizvjesnosti uzrokovane pandemijom 2020. godine značajno su ih više zastrašile. Ovi podaci ukazuju na potrebu za dodatnim mjerama podrške i stabilizacije u Hrvatskoj i Slovačkoj kako bi se ohrabрили novi poduzetnici, posebno u kriznim vremenima. Njemački primjer pokazuje kako stabilno okruženje može pomoći u održavanju poduzetničke aktivnosti čak i tijekom ekonomske krize.

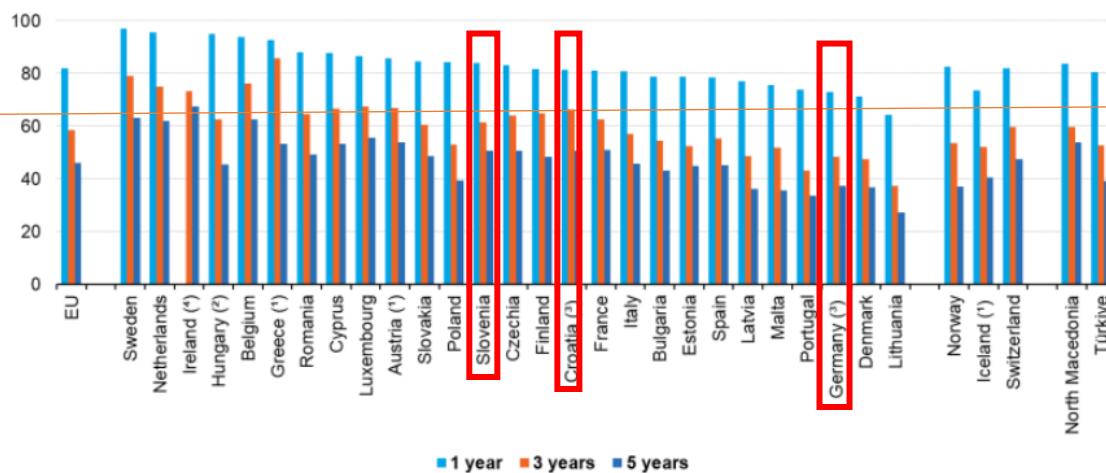
Grafikon 6: Stope nataliteta poduzeća u 2019. i 2020. godini u zemljama Europske unije

Izvor: Eurostat

Promatrajući stopu nataliteta u cijeloj Europskoj uniji, broj novoosnovanih poduzeća kao postotak ukupnog broja aktivnih poduzeća smanjio se u 2020. u usporedbi s 2019. godinom. Usporedba dviju godina pokazuje da se stopa nataliteta povećala samo u 6 članica EU-a, dok se smanjila u 20 članica. Najveći pad zabilježili su Portugal, Poljska, Bugarska i Hrvatska. Eurostat daje zanimljiv pregled stope preživljavanja poduzeća u roku od jedne do pet godina. Promatrajući taj pokazatelj možemo biti zadovoljni s rezultatima koje ostvaruju hrvatski poduzetnici u usporedbi s drugim zemljama Europske unije. Preko 80% naših poduzetnika ulazi u drugu godinu poslovanja, a oko 50% nastavlja raditi i nakon 5 godina. Slovački su poduzetnici nešto manje uspješni te njih oko 48% preživi prvih pet godina poslovanja dok u Njemačkoj tek 75% preživi prvu godinu, a samo 38% nastavi poslovati nakon pet godina. Ovi podaci pokazatelji su prirodno urođenih kvaliteta nužnih za poduzetnike, ali i vješto provedenih edukativnih i financijskih potpora koje poduzetnicima pomažu pri početku i opstanku u poslovanju.

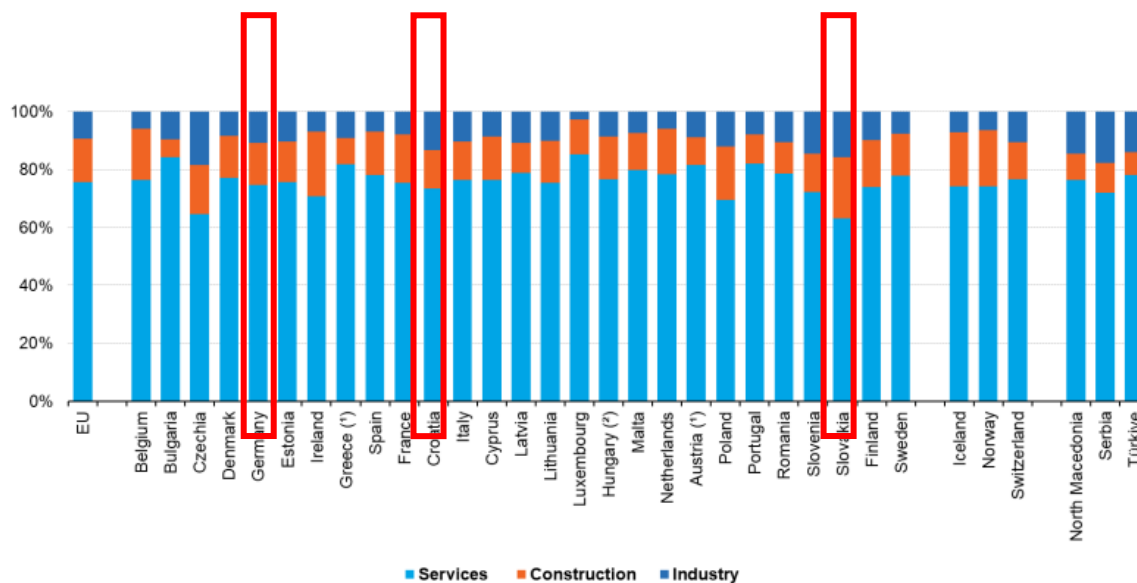
Grafikon 7: Stope preživljavanja poduzeća u roku od jedne, tri i pet godina u zemljama Europske unije 2020. godine (%)

Izvor: Eurostat

Hrvatskoj se često zamjera preveliko oslanjanje na uslužne djelatnosti, posebice na turizam. Međutim, prema Eurostatovoj analizi poslovnih subjekata prema djelatnosti kojom se bave, 2020. godine Hrvatska je imala gotovo identičnu raspodjelu kao i Njemačka. U obje zemlje, preko 70% poduzeća bavi se uslužnim djelatnostima, dok Slovačka ima najuravnoteženiju raspodjelu poduzeća prema sektorima, s 65% poduzeća u uslužnim djelatnostima, 20% u građevini, a 15% u industriji. Međutim, dublja analiza unutar sektora prema udjelu prihoda u ukupnom BDP-u, a ne prema broju poduzeća, otkriva drugačiju sliku. Vidljivo je da sve tri zemlje najviše prihoda dobivaju iz industrije (Eurostat, 2020.). Njemačka generira 22,9% prihoda iz industrije, Hrvatska 24,6%, dok Slovačka prednjači s 31,7%. Turizam ima najveći udio u hrvatskom BDP-u, iznoseći 11,8%, u Slovačkoj taj udio iznosi 6,3%, dok je u Njemačkoj 4,5%. Ovi podaci pokazuju da, unatoč velikom broju poduzeća u uslužnom sektoru, industrija ostaje ključni izvor prihoda za sve tri zemlje. U Hrvatskoj je percepcija prevelikog oslanjanja na turizam djelomično točna s obzirom na udio turizma u BDP-u, ali industrijski sektor još uvijek igra značajnu ulogu. S druge strane, Njemačka, s najnižim udjelom turizma u BDP-u, pokazuje veću raznolikost izvora prihoda, što je znak stabilnijeg gospodarstva. Usporedba s Slovačkom, koja ima najuravnoteženiju raspodjelu poduzeća i najviši udio industrijskih prihoda, sugerira da Hrvatska može poboljšati svoje gospodarske pokazatelje daljnjim razvojem industrijskog sektora. Ulaganje u diverzifikaciju i jačanje drugih sektora, poput tehnologije i proizvodnje, moglo bi dodatno stabilizirati hrvatsko gospodarstvo i smanjiti ovisnost o turizmu.

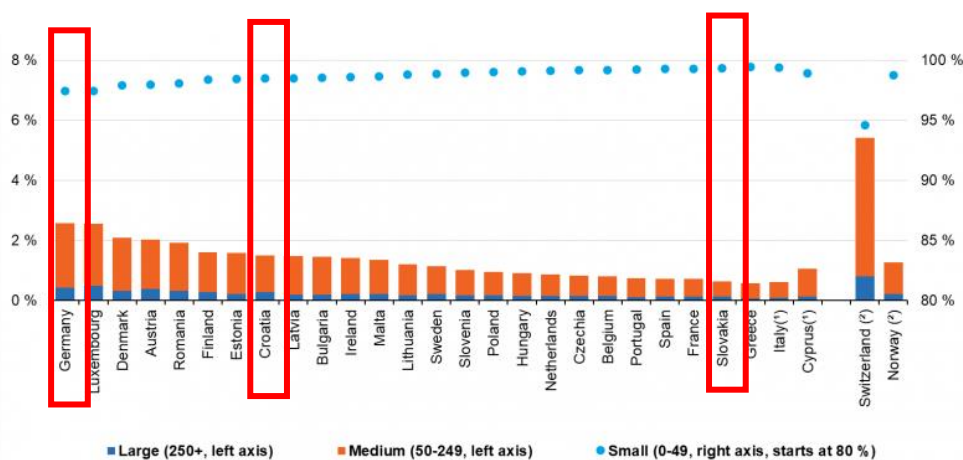
Grafikon 8: Struktura aktivnih poduzeća prema sektoru djelovanja u državama Europske unije 2020. godine (%)

Izvor: Eurostat

Budući da se ovaj rad najviše koncentrira na malim i srednjim poduzećima, važno je pogledati i njihov udio u ukupnom gospodarstvu država koje uspoređujemo. Eurostat daje dobar pregled tog pokazatelja, a taj pokazatelj dodatno potkrepljuje tezu koja se provlači kroz cijeli rad: stanovništvo Slovačke i Hrvatske pokazuje veću sklonost poduzetništvu te se češće upušta u pothvate malog poduzetništva u usporedbi s Njemačkom, gdje velike korporacije imaju puno veći udio u ukupnom poduzetništvu. Iako razlike nisu drastične, ipak su vidljive. U Njemačkoj su mali poduzetnici (do 50 zaposlenih) 2018. godine činili 97% ukupnih poslovnih subjekata, dok su u Hrvatskoj činili 98%, a u Slovačkoj čak 99%. Ove brojke ukazuju na to da u Slovačkoj i Hrvatskoj manja poduzeća imaju značajniju ulogu u gospodarskoj strukturi, dok je njemačko gospodarstvo više orijentirano prema velikim korporacijama. Ove razlike u strukturi gospodarstva mogu se djelomično objasniti različitim ekonomskim politikama i povijesnim razvojem ovih zemalja. Slovačka i Hrvatska, kao tranzicijske ekonomije, često su imale poticaje za razvoj malog i srednjeg poduzetništva kako bi potaknule gospodarski rast i diversifikaciju. S druge strane, Njemačka, sa svojom dugom industrijskom tradicijom i velikim korporacijama, održava snažnu prisutnost velikih poduzeća koja dominiraju tržištem.

Grafikon 9: Distribucija broja poduzeća prema njihovoj veličini u državama Europske unije 2018. godine

Izvor: Eurostat

Uz rezultate poslovanja koji se vide kroz egzaktne pokazatelje kao što su broj otvorenih i zatvorenih poduzeća, prihodi, broj zaposlenih i tako dalje, važno je promatrati i neke predispozicije za poduzetništvo. Europska unija provodi istraživanja komponenti poduzetničke okoline, kojima mjeri dostupnost novca, ocjenjuje vladine politike i programe, utvrđuje se stupanj poduzetničkog obrazovanja, transfer između istraživanja i primjene u praksi i otvorenost tržišta. Prema većini pokazatelje, Hrvatska se nalazi ispod prosjeka, kao i sa ocjenom Vladinih politika no posljednjih godina imamo tendenciju približavanja prosjeku.

Tablica 18: Ocjena Vladinih politika u 2019. i 2020. godini

	2019.		2020.	
	EU prosjek	Hrvatska	EU prosjek	Hrvatska
Politike potpore poduzetničkoj aktivnosti	4,14	3,17	4,46	3,28
Politike prema regulatornom okviru	3,98	2,69	3,83	2,73

*Vrijednosti: 1-9, 1 = najlošiji, 9 = najbolji

Izvor: Singer i sur. (2021.) Što čini Hrvatsku (ne)poduzetničkom zemljom? Gem Hrvatska 2019-2020, Zagreb: CEPOR

Promatrajući Tablicu 18 u kojoj su prikazane ocjene Vladinih politika u 2019. i 2020. godini, može se primijetiti da Hrvatska s ocjenom 3,17 u 2019. godini, odnosno s ocjenom 3,28 u 2020. godini zaostaje za prosjekom Europske unije koji je bio 4,14 u 2019. godini i 4,46 u 2020. godini. Rast Vladine ocjene, povezan je s rastom ocjene Pristupa novcu u zadnjim godinama jer je ta promjena u velikoj mjeri ostvarena zahvaljujući Vladinim programima pomoći poduzetnicima.

Tablica 19: Ocjena „Pristup novcima“, kao jedne od komponenti poduzetničke okoline u 2019. i 2020. godini – GEM istraživanje

	2019.		2020.	
	EU prosjek	Hrvatska	EU prosjek	Hrvatska
Postoji dovoljno izvora za nova i rastuća poduzeća kao što su: dionički fondovi, financiranje dugova, vladine subvencije, privatni investitori, poslovni anđeli, fondovi rizičnog kapitala, dostupnost inicijalne javne ponude dionica (IPO), crowdfunding	4,74	4,19	4,61	4,43

Izvor: Singer i sur. (2021.) Što čini Hrvatsku (ne)poduzetničkom zemljom? Gem Hrvatska 2019-2020, Zagreb: CEPOR

Hrvatska je prema indeksu percepcije korupcije u 2022. popravila svoju poziciju za šest mjesta i sada je 57. od 180 država, objavio je TI 31. siječnja. Ovogodišnji hrvatski indeks je 50, što je tri boda više nego prošle godine. To joj je i najbolji rezultat od 2015. godine na indeksu percepcije korupcije TI-ja.

Nažalost, u prilog poduzetničkoj okolini u Hrvatskoj ne ide ocjena za percepciju korupcije. No i ovaj indeks pokazuje napredak u odnosu na prijašnje godine. Hrvatska je prema indeksu percepcije korupcije u 2022. popravila svoju poziciju za šest mjesta u odnosu na prethodnu godinu i nalazi se na 57. mjestu od 180 država. Ovogodišnji hrvatski indeks je 50, što je i najbolji rezultat od 2015. godine.

Tablica 20: Prikaz bodovnih rezultata za Hrvatsku prema izvješćima Transparency International Hrvatska, 2015.-2020.

Indeks percepcije korupcije za Hrvatsku		
Godina	Broj bodova	Rang
2015.	21	50/168
2016.	49	55/176
2017.	49	57/180
2018.	48	60/180
2019.	47	63/180
2020.	47	63/180

Izvor: Corruption Perception Index 2015-2020, Transparency International

5. Zaključak

Iz danih se rezultata mogu donijeti zaključci o uspješnosti politika različitih država no s obzirom na to da se državni programi ne razlikuju previše, može se zaključiti i da se ostvarene razlike temelje na karakteristikama stanovnika država. Sklonost riziku rezultat je urođenih osobina kao i kulturološkog okruženja i javnog mijenja koje pojedinca okružuje. Konzervativna Njemačka iako ima stabilno gospodarstvo, jake financijske potpore države i brojne edukativne programe iznjedri svake godine manji udio poduzetnika nego Slovačka ili Hrvatska. Većina stanovništva ovih dviju država živjela je u sustavu socijalizma koji ne potiče tržišnu borbu no bez obzira i na tu otegotnu okolnost, ta je populacija iznjedrila veći broj poduzetnika nego među Nijemcima. Zaključku do kojeg je dovela komparativna analiza, važno je pridružiti i rezultate istraživanja utjecaja poduzetničkog obrazovanja iz 2014. (Niklas i sur.) iz poglavlja 2.5. Istraživanje je ustvrdilo pozitivnu korelaciju između poduzetničkog obrazovanja i broja osnovanih poduzeća no ne i između obrazovanja i uspješnosti vođenja. Uspješnost vođenja pripisali su prirodnim sposobnostima, a edukacija je imala pozitivan utjecaj samo na „ohrabrivanje“ već sposobnih ljudi da se zaista upute u taj pothvat.

Važnost financijskih potpora vidljiva je ponajviše iz razdoblja 2019.-2020. kad je to bio jedan od ključnih faktora preživljavanja brojnih poslovnih subjekata, financijska je pomoć iznimno bitna i na početku no temeljem rezultata rada možemo zaključiti da je pravovremena edukacija ipak temeljni i najučinkovitiji instrument za poticanje poduzetništva koje će sekundarno imati i pozitivan utjecaj na cjelokupnu dobrobit društva.

Literatura

1. Alpeza, M., Delić, A., Has, M., Koprivnjak, T., Mezulić Juric, P., Oberman, M., Perić, J., Šimić Banović, R. (2020.), Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj, Zagreb: CEPOR
2. Bilas, V., Franc, S., Sadiković, A. (2010). Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, godina 8, br. 1.
3. Dračić, I., (2012). Poslovanje poduzeća i poduzetničko okruženje, Varaždin: Hrvatski zavod za zapošljavanje
4. Elert, N., Andersson, F. W., Wennberg, K. (2015). The impact of entrepreneurship education in high school on long-term entrepreneurial performance.
5. European Union publications, dostupno na: <https://op.europa.eu/en/web/general-publications>
6. Eurostat (2023.), na dan: 15.12.2023., preuzeto s <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>
7. Financijski rezultati poduzetnika u 2020. godini – razvrstani po veličini, (2021.), Zagreb: FINA
8. HAMAG BICRO (2023.), preuzeto 15.12.2023., s [HAMAG BICRO | Hrvatska agencija za malo gospodarstvo i investicije](#)
9. Hrvatska enciklopedija (b.d.), Hrvatska, preuzeto 1. prosinac 2023. s <https://www.enciklopedija.hr/clanak/26390>
10. Hrvatska enciklopedija (b.d.), Njemačka, preuzeto 5. prosinac 2023. s <https://www.enciklopedija.hr/clanak/njemacka>
11. Hrvatska enciklopedija (b.d.), Slovačka, preuzeto 6. prosinac 2023. s <https://www.enciklopedija.hr/clanak/slovacka>
12. Hrvatska obrtnička komora (2023.), preuzeto 15.12.2023., s [Dokumenti | Hrvatska obrtnička komora \(hok.hr\)](#)
13. Iamexpat (b.d.), Start-up grants and Financial incentives for businesses in Germany, preuzeto 1. studeni 2023. s <https://www.iamexpat.de/career/entrepreneur-germany/start-up-grants-financial-incentives-businesses>
14. Ministarstvo financija Republike Hrvatske (2023.), Financijski izvještaj Ministarstva financija na dan: 1.12. 2023., preuzeto s <https://mfin.gov.hr/pristup-informacijama/statistika-i-izvjesca/financijski-izvjestaj-ministarstva-financija/699>
15. Ministry of Economy of the Slovak Republic (2023.), Database na dan: 1.12. 2023., preuzeto s <https://www.economy.gov.sk/en/ministry?csrt=15348874304820815862>

16. Our World in Data (2015.), Dvije Njemačke: planiranje i kapitalizam - BDP po stanovniku od 1950. do 1970., preuzeto 17.1.2024. s <https://ourworldindata.org/grapher/the-two-germanies-planning-and-capitalism?time=1950..1970>
17. Plavi ured, Programi potpora, preuzeto 14. studeni 2023.s <https://plaviured.hr/programi-potpore/>
18. Schwarzkopf C. (2015). Fostering Innovation and Entrepreneurship Entrepreneurial Ecosystem and Entrepreneurial Fundamentals in the USA and Germany - Karlsruhe Institute of Technology, Germany.
19. Singer, S., Šarlija, N., Pfeifer, S., Oberman Peterka, S. (2022.), Što čini Hrvatsku (ne)poduzetničkom zemljom, Zagreb: CEPOR
20. Slovak Business Agency, Nacional Business Centre, preuzeto 10.1.2024. s <https://www.sbagency.sk/en/national-business-center>
21. Škrtić, M i Mikić, M. (2011). Poduzetništvo. Zagreb: Sinergija-nakladništvo d.o.o.
22. Tafra, V., Elezović, I. (2012). Percepcija karijere poduzetnika kod srednjoškolskih učenika strukovnih škola u Republici Hrvatskoj.
23. Tkalec, Z. (2011). Definicija i karakteristike poduzetništva kao ključne kompetencije cjeloživotnog učenja, Učenje za poduzetništvo, Vol. 1., Br. 1.
24. Van Praag, C.M. (2003). Business Survival and Success of Young Small Business Owners. Small Business Economics, 21, 1-17.
25. Vidučić Lj. (2004). Financijski menadžment, RriF, Zagreb
26. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu (2019), godina 8, br. 1.

Popis tablica

Tablica 1: Utjecaj sudjelovanja u programu poduzetničkog obrazovanja na vjerojatnost pokretanja tvrtke.....	9
Tablica 2: Stopa preživljavanja započetog poslovnog pothvata kroz godine (2005-2010), usporedba polaznika JACP obrazovnog programa za poduzetnike i kontrolne skupine.....	10
Tablica 3: Razlozi pokretanja poslovnog pothvata za TEA poduzetnike*; ispitanici su mogli izabrati više odgovora.....	12
Tablica 4: Korisnici potpora za samozapošljavanje Hrvatskog zavoda za zapošljavanje od 2016. do 2020. godine	12
Tablica 5: Kriteriji za pripadnost poduzeća jednoj od tri kategorije prema veličini	15
Tablica 6: Plasman kredita HBOR-a prema sektoru malih i srednjih poduzeća od 2017. do 2020. godine.....	17
Tablica 7: Pregled programa za poticanje poduzetništva u sklopu programa „Konkurentnost i kohezija“ koji provodi HAMAG BICRO	18
Tablica 8: Izdana jamstva HAMAG-BICRO-a po programima od 2018. do 2020. godine	20
Tablica 9: Broj i iznos odobrenih EFIS zajmova od 2018. do 2020. godine	21
Tablica 10: Potpore prema instrumentima dodjele u 2020. godini (u milijunima kuna).....	23
Tablica 11: Horizontalne potpore u „užem smislu“ za razdoblje od 2018. do 2020. godine (bez regionalnih potpora i potpora na lokalnoj razini).....	24
Tablica 12: Maksimalni udio povrata investicijskih troškova prema regiji kojoj poduzetnik pripada	31
Tablica 13: Programi Nacionalnog poslovnog centra, budžeti po programima u razdoblju od 2017. do 2023. godine u Eurima	35
Tablica 14: Usluge razvoja poduzetništva u sklopu Slovačke poslovne agencije.....	36
Tablica 15: Uvjeti mikro kredita za poduzetnike u Slovačkoj	41
Tablica 16: Ukupne potpore dodijeljene u razdoblju od 2018. do 2020. godine	43
Tablica 17: Broj poduzeća prema statusu aktivnosti u Hrvatskoj (2016. – 2021.)	44
Tablica 18: Ocjena Vladinih politika u 2019. i 2020. godini.....	49
Tablica 19: Ocjena „Pristup novcima“, kao jedne od komponenti poduzetničke okoline u 2019. i 2020. godini – GEM istraživanje.....	50
Tablica 20: Prikaz bodovnih rezultata za Hrvatsku prema izvješćima Transparency International Hrvatska, 2015.-2020.....	50

Popis grafikona

Grafikon 1: Veličina poduzeća i ukupan prihod (milijuni HRK) u 2019. i 2020. godini	13
Grafikon 2: Ukupna zaposlenost, prihod i izvoz prema veličini poduzeća u 2020. godini	14
Grafikon 3: Udio dodijeljenih potpora prema instrumentima dodjele u 2020. godini (bez poljoprivrede i ribarstva i prometa)	22
Grafikon 4: Bruto domaći proizvod po stanovniku u Njemačkoj (1990. – 2022.)	27
Grafikon 5: Broj aktivnih poduzeća u Hrvatskoj, Slovačkoj i Njemačkoj (2019.-2021.)	45
Grafikon 6: Stope nataliteta poduzeća u 2019. i 2020. godini u zemljama Europske unije	46
Grafikon 7: Stope preživljavanja poduzeća u roku od jedne, tri i pet godina u zemljama Europske unije 2020. godine (%)	47
Grafikon 8: Struktura aktivnih poduzeća prema sektoru djelovanja u državama Europske unije 2020. godine (%)	48
Grafikon 9: Distribucija broja poduzeća prema njihovoj veličini u državama Europske unije 2018. godine	49

Popis slika

Slika 1: GRW karta Njemačke 2022.-2027.	32
--	----

Životopis

Marko Šantalab rođen je 25.08.1998. godine u Zagrebu gdje je pohađao osnovnu i srednju školu. Nakon završene XIII. Gimnazije 2017. godine, započinje studiranje na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu na Integriranom preddiplomskom i diplomskom sveučilišnom studiju. Zatim, na četvrtoj godini studija upisuje smjer Analiza i poslovno planiranje. Tijekom studija dodatno se usavršavao u sklopu Erasmus+ studentskog boravka na Lisbon School of Economics and Business. Također, tijekom studija otišao je u Sjedinjene Američke Države na program „Work and Travel“ gdje je proveo ljeto radeći u ugostiteljstvu, usavršavajući engleski jezik te upoznavajući lokalnu kulturu. Prvo radno iskustvo stječe u poduzeću Porsche Inter Auto u području logistike, nakon čega odlazi u poduzeće Gramat-Loris d.o.o. u kojem je bio zadužen za iznajmljivanje stambenih i poslovnih prostora na području Zagreba. Aktivno se služi engleskim jezikom.